1474

497

Inc
584

A-4-5 1

Sup. Pag 32

IN HOC VOLVMINE CONTINEt de re militari. De Magiſtratibus Vrbis. & Sacerdotiis. Et de Legibus.

MODESTVS DE RE MILITARI AD THEODOSIVM AVG.

ES Militaris in tres diuidit ptes. Equites: Pedites: Et Claſſes. eqtũ alas dicũt eo ꝙ ad ſimilitudinẽ alaꝝ ab utraq; parte protegant acies. Que uexillationes uocantur a uelo: Quia uelis hoc eſt flãmulis utãtur. Et eſt aliud genus equitum qui legionarii uocantur. Propterea ꝙ cõnexi ſint legioni. Verum ipſi pedites in duas diuiſi ſunt partes. hoc eſt in legiones & in auxilia. Auxilia a ſociis uel fœderatis gentibs mittebantur. Legio autem ab eligẽdo appellata: ẽ quod uocabulum eorum deſiderat fidem atq; diligẽtiam qui milites probant. Producedi uero tirones ſũt ſemper ad cãpum & ſecũdũ matriculæ ordinem ĩ aciem dirigẽdi. Ita ut prĩo ſimplex: & extenſa ſit acies: ne quos

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

Inc. 584

ſinus: nequas hēat curuationes: ſed ęquali
legitimoq; ſpacio Miles diſtat a Milite.
& precipiendum ut ſubito duplicēt aciē
ita ut ī ipſo impetu is ut ad quem reſpō
dere ſolet ordo ſeruetur. Tercio preci/
piendum ut quadratam aciem repente
conſtituant. Quo facto in tironum quē
Cuneum uocant acies ipſa uertenda eſt
que ordinatio plurimum prodeſſe con/
ſueuit imbello Auxiliares cum ducuntur
ad prelium ex diuerſis locis: & ex diuer/
ſis moribus uenientes: nec diſciplina īter
ſe nec noticia: nec effectione conſentiunt
& alia inſtituta. & alius inter eos ē uſus
armorum. Neceſſe eſt autem ad uictoriā
prouenire: qui diſcrepāt ante q̃ dimicent.
Legionibus ſemper auxilia tanq̃ leuis ar/
matura in acie iungebantur. ut ī his pre/
liandi magis ad miniculū eſſet q̃ prīcipa/
le ſubſidium. In oībus auctoribus īuenit̃
ſingulos conſules aduerſum hoſtes copio
ſiſſios nō amplius q̃ binas duxiſſe legio/
nes additis auxiliis ſociorū. tanta in illis
erat exercitatio, tanta fiducia ubi cui uis
bello due legiones crederentur ſufficere
poſſe. Sciendum eſt enim in una legione

decem cohortes eſſe debere . ſed prima
cohors reliquas numero militum & digni/
tate precedit. Nam genere atq; inſtitutio/
ne litterarum uiros electiſſimo querit. Hec
enim ſuſcipit aquilã que precipuũ ſignũ in
romano eſt ſemper exercitũ . & totius le/
gionis inſigne. imagines impatorum. hec
enim imagines tãq̃ diuĩa & preſẽtia ſigna
ſinguli uenerantur Habet pedites .M.C.
.v.equites loricatos .C.xxxii. & appella/
tur cohors miliaria . Hec caput eſt legio/
nis .Abhac enim cum pugnandum ẽ prĩa
acies incipit ordĩari . Secũda cohors habet
pedites .D.L.x. equites .Lxvi. & appel/
latur cohors quingentaria . Tertia co/
hors ſimiliter habet pedites .D.Lv.
Equites .Lxvi.ſed in hac cohorte Tertia
ualidiores & probati milites.qui in media
aciæ conſiſtant. cohors quarta habet pe/
dites.Lv. Equites.Lxvi. Cohors quinta
habet pedites.D.Lv.Eqtes.Lxvi.Sed qn/
ta cohors ſtrenuos deſiderat milites : quia
ſicut prima in dextro.ita quinta ĩ ſiniſtro
ponit᷑ cornu. He quinq; cohortes ĩprima
acie ordinantur. Sexta cohors habet pe/
dites .D.Lv.Equites.Lxvi. Imprĩa quoq;

nucleati aſcribendi ſunt iuniores quia in ſcda aciæ poſt aquilā & imagines. Cohors ſexta conſiſtit. Cohors ſeptima habet pedi/tes. d. Lv. Equites. Lxvi. Cohors octaua habet pedites. D. Lv. Equites. Lxvi. ſed & ipſa aīoſos deſiderat uiros: quia ī ſecunda acie conſiſtit in medio. Cohors nona hēt pedites D. Lv. Equites. Lxvi. Cohors. x. habet pedites D. Lv. Equites. Lxvi. & ipſa bonos cōſueuit accipere bellatores quia ſicut in ſcda acie ſexta dextrum. ita decima ſi/niſtrum poſſidet cornu. iis. x cohortibus legio plena fundatur que habet pedites. vi. M. C. v. Equites. D. cc. xxvi. Minor numerus armatorum ī unaq̄q; legione eſſe non debet Maior autē cōſueuit eſſe & nō tātū unā cohortem. ſed etiam alias miliarias ſi fuerit iuſſa ſuſcipe. Tribunus maior ꝑ epiſtolā ſacram īperatoris iudicio deſtinatur. minor tribunus peruenit ex labore tribu/nus. Tribunus autem uocatur ex tribu. Quia preeſt militibus quos ex tribu pri/mus Romulus legit. Ordinarii dicuntur q in prelio primos ordines dicunt Aquiliferi qui aquilam portant Imaginari qui impa/toris ymagines ferūt: optiones ab optando

appellati ꝙ antecedẽtibus egritudĩe preditis hi tanq̱ adoptati cum eorum uicario ſolent uniuerſa curare Signiferi qui ſigna portant quos nunc Draconarios uocãt. Teſſerarii qui Teſſeras per contubernia militum nuntiãt. Teſſera ãt dĩ præceptũ ducis quo uel ad aliqđ opus: uel ad bellũ mouetur exercitus Torquati duplares. Torq̃ti ſimplares. quibus torques aureus ſolius uirtutis premiũ fuit: quẽ q̱ meruiſſet præter laudẽ ĩterdũ duplã cõſeq̇batur ãnonã. Itẽ prius haſtatus duas centurias ideſt .cc. homĩes ducebat in aciæ: ſcđa quẽ nunc ducentariũ uocant: princeps autẽ prime cohortis centurio hoc eſt .cl. hoĩes gubernat ſic .x. cẽturiis regebantur quibus magne utilitates. & magnus honor a ueteribus eſt conſtitutus ut cæteri milites ex tota legione omni labore ac deuotione contenderent ad tanta premia peruenire. erant etiam centuriones q̱ ſĩgulas centurias curabãt qui nunc cẽtenarii noiant̃. erant decani .x. militibus prepoſiti qui nunc caput contubernii uocant̃. Scđa cohors hẽt cẽturiones .v. Similiter tertia & quarta uſq; ad decimam cohortem in tota autem legione erant centuriones .Lxvi.

Sed legati. Imp. ex conſulibus ad exercitus mittebãtˀ quibus legiones & auxilia uniuer ſa obtẽperabãt in ordinatione pacis uel ne ceſſitate bellorꝝ. In quorũ locũ illuſtres ui/ ros cõſtat magr̃os militũ ſubſtitutos a qui bus nõ tãtum bine legiones ſed etiã plures nũero. gubernãtˀ ꝓprius ãt iudex erat. pre fectus legionis habẽs comitiuã primi ordi nis dignitatem: qui abſente legato tanq̃ ui carius ipſius poteſtatem retĩebat. Tribũi uel centuriones cæteriq; milites eius precep ta ſeruabant uigiliarũ ſiue ꝓfeſſiõis. Teſſe ras ab eodem petebãt Similies crimen ali/ qđ admiſiſſet auctoritate præfecti legioĩs a tribũo deputatˀ ad pœnã. Arma oĩum mili tũ. Item eq ueſtes & ãnona ad curã ipſius ptiebãt. Diſciplĩa: ſeueritas: exercitus nõ ſo lũ peditũ ſed etiã eqtũ legiõariorꝝ præcepto eius cottidie curabatˀ. primũ ſignũ tocius legiõis eſt aqla quã aqlifer portat dracões etiã p ſĩgulas cohortes a draconariis feruntˀ ad præliũ. Sed ãtiqui q ſciebãt in acie cõ/ miſſo bello celeriter ordines acieſq; turbari atq; confundi & ne hoc poſſet accidere co hortes in centurias dimiſerunt & ſingulis centuriis ſĩgula uexilla cõſtituerunt. ita ut

ex qua cohorte uel quota eſſet Centurio:
nullo uexillo litteris ēet ad ſcriptū qđ ītuē
tes uel legentes milites ī quē uis tumultū
a cōtubernalibus ſuis oberrare nō poſſent
centuriones īſuper q nunc Centurii uocāť.
nimium bellicoſas loricas trāſuerſis caſſidū
criſtis ut a ſuis facilius noſcerenť habent
quiq; ſingulas gubernare iuſſeřt cateruas
nullos exiſteret error Cū cuncti milites ſe
q̃renť nō ſolum uexillū ſuū. ſed etiā centu
rionē q ſignum hēbat ī galea. Rurſus ipſe
cēturie ī contubernia diuiſe ſunt ut. x. mili
tibus ſub uno papilone degētibus unus q̃ſi
preeſſet decanus q caput Cōtubernii noīať
Contibernium āť māipulus uocabať ab eo
ꝙ coniunctis māibus ꝑiter dimicabāt Quē
admodum īter pedites centuria uel māipu
lus appellať. ita īter eqtes turma dř. Et hēt
una turma eqtes. xxxii. huic q preeſt decu
rio nomīať. Pedites q. x. decadibus Cētu/
rie preerāt ab uno centurione ſub uno ue
xillo gubernāť ſilř. xxxii. eqtes ſub uno ue
xillo reguntť preterea centurio eligendus ē
qui ſit magnis uiribus & ꝓcera ſtatura q
haſtas uel miſſilia periter iaculetur & forti
ter. Similiter eligendus eſt decurio qui

turme equitum preponitur. īprimis abili corpore ut loricatus & armis circūdatus oībus cū ſūma admiratiōe equū poſſit aſcēdere equitare fortiſſie conto ſcienter uti ſagittas mitter̄. turmales ſuos ideſt ſub cura ſua equites poſitos erudire ad omnia q̄ equeſtris pugna depoſcit. Nunc qualiter īſtruēda ſit acies ſi pugnia īmineat declarat̄ unius legionis exemplo q̄ ſi uſus exigerit transſferri poſſit ad plures. Equites locāt̄ in cornibus. Acies peditum a prīa cohorte incipit ordinari in cornu dextro hīc cohors ſcda coniungitur Tertia cohors in media acie collocatur huic aduectit̄ quarta. Quīta uero cohors ſiniſtrū ſuſcipit cornu ſed ante ſigna & circa ſigna necnō etiā ī prīa acie dimicātes principes uocabantur hoc ē ordinari cæteriq; prīcipalis hec erat grauis armature que habebat caſſides cathafractas ocreas in cruribus ſcuta gladios maiores quos ſpatas uocant. & alios minores quos ſemiſpatas nōinātplumbatas quinas poſitas in ſcutis q̄s prīo impetu iaciūt. Itē bina miſſilia unū maius ferro triāgulo unciaꝝ nouē haſtili pedū q̄nq; ſemis qđ pilū uocabāt nunc ſpiculū, dicit̄ ad cuius iactū

exercebantur præcipue milites quod arte & uirtute directum & ſcutatos pedites. & loricatos equites ſæpe tranſuerberat. Aliud minus ferro unciarum quinqꝫ haſtili trium pedum ſemis quod tunc uerriculum nunc uerrutum dicitur. prĩa acies principum ſecunda haſtatorum armis talibus dicetur inſtructa. Sed in ſecunda acie dextro cornu. Cohors ſexta ponebatur. cui iungebatur ſeptima. Octaua cohors mediã aciem tenebat. Nona comitãte Decima cohors in ſcđa acie ſiniſtrũ ſemp̃ obtinet cornu; Inſtructionis uero lex eſt. ut in primo ordine exercitati & ueteres milites collocentur quos antea principes uocabant. In ſcđo ordĩe circũdati cathafractis & optimi milites. Cum ſpiculis uel lãceis ordinentur quos phaſtatos uocabat Inter ordinem a tergo uallatum ſex pedes diſtarẽ uoluerunt ut haberent pugnãtes ſpacium accedendi atqꝫ recedendi uehementius enĩ cum ſaltu curſuqꝫ tela mittũtur. In iis duobus ordinibus ætate maturi & uſu confidentes & muniti grauioribus armis collocantur Hii enim ad uicem muri nec cædere nec ſequi alium debent & turbentur.

ordies ſed aduerſarios uehementes excipeꝛ
& ſtando pugnādoq; repellere uel fugare
Tertius ordo diſponit̄ de armatis uelociſ-
ſimis de ſagittariis iuuenibus de bonis iacu
latoribus quos Antea ferētarios noīabāt q̄r
tus āt ordo conſtituit̄ de ſcutati expeditiſ-
ſimis ſagittariis iunioribus de iis q alachri
ter ſe agūt uerrutis uel martio barbulis q̄s
plumbatas noīant q dicebāt̄ leuis armatu
re. Sciendum eſt ergo ſtātibus primis ordi
nibus. tertium & q̄rtum ordīem ad ꝓuocā
dum cum miſſilibus & ſagittis prīoloco ſē
p exiꝛ q ſi hoſtes ī fugā uerteꝛ poterūt ipſi
cū eqtibus ꝓſequūt̄. Si uero ab hoſtibus
pulſi fuerīt redeūt ad primā & ſecūdā aci
em & īter ipſas recipiūt ſe ad loca ſua prīa
āt & ſcd̄a acies cū ad hiſptas. i. ſpatas & pi
la ut dꝛ uentū fuerit totū ſubſtīent bellū.
In qnta acie ponebāt̄ baliſtarii fūdatores
tragularii fuſtibulatores q fuſtibalis lapi-
des iaciūt fuſtibalus eſt lōgus pedibus q̄-
tuor cui p mediū ligat̄ fūda decorio & utra
q; māu īpulſuſ ꝓpe adiſtar onagrī dirigit ſa
xa. vi. ordo ōnes īfirmiſſiis & ſecutati &
oī generꝛ armoꝝ mūitis bellatoribus teneba
tur ātiq triarios appellabant hii ut reqeti

& integri acrius inuaderent hoſtes poſt
ultimas acies ſedere conſueuerant. Sed ſi
quid enī primis ordinibus accidiſſet de eoꝝ
uiribus rep̄ationis ſpes tota pendebat Oēs
autē ſignarii uel ſignifere q̄uis pedites ſint
loricas minores accipiebant & galeas ad ter
rorem hoſtium Vrſinis pellibus tectas cen
turiones uero habebant Cathafractas. &
ſcuta & galeas ferreas tranſuerſis & argen
tatis criſtis ut facilius agnoſcerentur. a ſu
is. Illđ autem ſciendum eſt & mōis oibus
reticendū. ꝙ cōmiſſo bello prima ac ſcđa a/
cies ſtabat īmota. Triarii quoq; ræſidebant
ferentarii autē armature leuis & ſagittarii
& funditores aduerſarios ꝓuocabāt. Ante
aciē ꝓcedentes ſi hoſtes fugare poterāt ſeq̄
bāt' ſed ſi eoꝝ uirtute ac multitudīe preme
bant' reuertebantur ad ſuos & poſt eos ſta
bāt. excipiebat autē præliū grauis armatu
ra. & tāq̄ murus ut ita dicā ferreus ſtabat
& nō ſolū miſſilibus ſed gladiis comūis di
micabāt. & ſi hoſtes fugaſſēt nō ſequebat'
grauis armatura. nec aciem ſuam ordīatio
nemq; turbaret & diſperſos recurrentes ho
ſtes inconpoſitos opprimeret. Sed leuis
armatura cum funditoribus ſagittariis &

equitibus fugientes ſequebatur inimicos Hac diſpoſitione atq; cautela ſine periculo legio uincebat aut ſupata ſeruiebatur incolumis Quia lægionis ius eſt facile nec fugere nec ſequi Sed ne milites aliquādo in tumultu prælii cū ſuis cōtubernalibus oberrarēt diuerſis cohortibus diuerſa ī ſcutis ſigna pingebāt præterea ī aduerſo uniuſcuiuſq; militis erat nomen Irīs ad ſcriptū addita ea ex qua eſſēt cohortes quā ue centuria. Ex iis autem apparet legionem bene inſtitutā q̄ſi inuictiſſimā eſſe ciuitatē que oīa prælio neceſſaria ſecum ubiq; portaret Nec metueret repentinū hoſtiū ſupuentū que etiā in mediis campis ſubito foſſa ualloq; immiret Habet præterea legio tubicines cornicines buccinatores. Tubicines ad præliū. uocans milites rurſus receptui canūt Cornicines quotiens canūt nō milites. ſed ſigna ad eoꝝ obtēperant nutum ergo quotiēs ad aliqđ opus exituri ſunt ſoli milites tubiciēs canūt quotiēs mouēda ſunt ſigna cornicines canūt. Claſſicarii autē appellātur buccinatores qui cornu ducunt exercitum. Hoc īſigne uidetur imperii quia claſſicum canit in parte preſente uel cum in militem

capitaliter animaduertitur hoc enim ex im
peralibus legibus fieri neccẽ eſt Siue ergo
ad uigilias uel ad gratias faciendas ſiue ad
opus aliqđ uel ad curſionem canpi exeunt
milites tubicĩe uocante oꝑantur Rurſus tu
bicine admonente ceſſãt Cũ autem monẽt̃
ſigna aut iam mota figenda ſunt cornicĩes
canũt Quod ideo ĩ oĩbus exertitiis & ꝓceſ
ſibus cuſtoditur ut in ipſa pugna facilius
obtemperent milites ſiue eos pugnare ſiue
ſtare ſiue ſequi uel redire precipiunt duces
Siquidem ratio manifeſta eſt ſemꝑ in acie
debere fieri quod neceſſario faciendum ui
detur in prælio De ſingulis centuriis qua
terni equites & quaterni pedites excubitũ
nocte faciunt & quia impoſſibile uideba/
tur in ſpeculis uigilantes ſingulos ꝑmanerẽ
ideo in quatuor partes ad deſidem ſunt di
uiſe uigilie ut nõ amplius ꝗ tribus horis
nocturnis neceſſarium ſit uigilare a tubici
ne oẽs uigilie cõmittũtur & finitis horis a
cornicine reuocantur conſtructa acie pedi/
tũ equites ponuntur in cornibus ita ut lori
cati omnes & contacti iuncti ſint pedibus
Sagittari autẽ uel ꝗ loricas nõ habẽt lõgi
us euagentur a fortioribus nanqꝫ equitibus

pedituum protegenda ſunt latera & a ue
locioribus atq; expeditis hoſtium cor/
nua ſemper fundenda atq; turbanda.
Scire dux debet contra quos drungos
hoc eſt globos hoſtium quos equites opor
teat poni. Nam neſcio qua occultatiõe.
immo pene diuina alii contra alios dimi/
cant melius. & qui fortiores uicerant. ab
inferioribus ſepe uincuntur. ꝙ ſi equites
impares fuerit. more ueterum uelociſſimi
cum ſcutis leuibus pedites ad hoc ipſum
exercitati iiſdem miſcendi ſunt. quos expe
ditos quaſi uolitantes uelites nominabant.
Quo facto. q̃uis fortiſſimi equites hoſtiũ
euenerint. tamẽ aduerſus miſtum agmen
parẽs eſſe non poſſũt. Vnum hoc remediũ
omnes duces ueteres inuenerũt ut aſſueſce/
re facerent iuuenes currentes egregie. & in
ter binos equites ſingulos ex iis pedites col
locarent. cum leuioribus ſcutis. gladiis. at
q; miſſilibus. Elephanti in preliis magni/
tudine corporum barriti horrore formæ ip/
ſius nouitate homines. Equoſq; cõturbãt.
Hos contra romanum exercitum primus ĩ
Lucania. Rex Pyrrus eduxit poſtea Ani/
bal in Affrica Rex antiochus moriente.

Iugurta innumidia copioſos abuerunt. aduerſus quos diuerſa cogitarunt genera armatorum Nan Centurio in Lucania. gladio manum quem promuſcidē uocant uni abſcidit & bini cathafracti equi iun/ gebantur ad currum quibus inſidentes Anclenaſſariſſas: hoc eſt: longiſſimos con/ tos in elephantos dirigebant. Alii contra elepbantes Cathafractatos milites inmi/ ſerunt ita ut imbrachiis eorum. uel in caſſidibus uel humeris aculei in gentes ponerentur ex ferro. ne elephas bella torem contra ſe uenientem poſſet appre/ endere precipue tamen antiqui uelites aduerſus helephantes ordinauerunt. Veli tes autem erant iuuenes. leui armatura corpore alachri qui ex equis optime miſſi lia dirigebant. hi equis precurrentibus ad laciores lanceas uel maior aſpicula. beluas occidebant. Sed creſcente auda cia poſtea collecti plures milites pariter pila hoc eſt miſſilia in elephantes conge/ rebant eoſq; uulneribus elidebāt illud ad/ ditum eſt ut funditores cum fuſtibalis & fundis. rotundis lapidibus deſtinatis nullos per quos regebantur elephantes.

cum ipſis curribus affligerent atq; mac/
tarent quo nihil tutius inuenitur poſtea
uenientibus beluis q̃ſi irrupiſſent aciem
ſpacium milites dabant. que cum ĩ agmẽ
medium prouenisſent circunfuſis undiq;
armatorũ globis a magiſtris militũ abſq;
uulneribus capiebantur illeſi. Sed optĩa
ratio eſt & ad uictoriam plurimum cõfert
ut lectiſſimos de peditibus, equitibuſq;
cum uicariis: comitibus: tribuniſq; uacã/
tibus habeat dux poſt aciem in ſubſidiis
preparatos. alios circa cornua. alios cir/
ca medium. ut ſic ubi hoſtis uehementer
inſiſtit. ne rumpatur acies prouolent ſu/
bito & ſupleant loca. additaq; uirtute. ini
micorum audaciam frangant. Huius cau
telam primi lacones inuenerunt imitati
Carthaginenſes. Alteram poſt hec ubiq;
ſeruarunt. Hac diſpoſitione nulla melior
inuenitur. Nam directe acies hoc ſolum
agere debet aut petere ut hoſtem repel/
lat aut fũdat. Si cuneus ſit agendus aut
forfex. ſuperfluos habere debebit. De
quibus cuneum forficemq; faciens du/
cenda ſit grauiter exabundantibus duci/
tur. Nam ſi de loco ſuo ordinatũ militẽ

tranſferre cœperis. uniuerſa turbabis. ꝙ ſi bellatorum copia tibi nõ abundat me/ lius eſt habere aciẽ breuiorem. dum mõ in ſubſidiis colloces plurimos. Cũ explo rator hoſtium latenter oberrat in caſtris omnes ad tentorium ſuum ꝑ diem redire iubeantur. ſtatim deprehenditur explo/ rator. Cum conſiliũ tuum cognoueris ad uerſariis proditum. diſpoſitionem mutarẽ te conuenit. Raro enim manet abſcõditũ quod ad noticiam multitudinis iam per/ uenit. Quid fieri debeat tractato cũ mul tis. Quid uero facturus ſis cum pauciſſi mis ac fideliſſimis uel potius ipſe tecum. Hec martii operis precepta per diuerſos auctores libros diſperſa. Imperator in/ uicte mediocritatem meam abbreuiare. iuſſiſti ne uel faſtidium naſcentur ex plu rimi. uel plenitudo fidei deeſſet in par/ uis. Neq; enim degenerauit in hõinibus martius calor nec defecte ſunt terre que lacedemones: que Atheniẽſes: q̂ marſos: que ſamites: que pelignos: que ipſos pro nuere Romanos. Nõne Epiri armis pluri mum aliquando ualuerunt. Nõne Mace dones ac Theſſali. ſuperatis perſis: uſq;

ad Indiam bellando penetrarunt. Dracos autem & Miſios & Traces inter bellicoſos ſemper fuiſſe. manifeſtum eſt ut ipſum Martem fabule apud eos natum ẽe confirment. Longum eſt uniuerſarum prouinciarum uires enumerare contendã cum omnes in Romani imperii ditiõe cõſiſtant Sed lõga ſecuritas paucis homĩes partĩ ad ciuilia tranſduxit officia ita cura exercitii militariis primo negligenter agi. poſtea diſſimilari. ad poſtremum olim in obliuione perducta cognoſcitur.

FINIS LIBRI DE RE MILITARI

INCIPIT DE MAGISTRATIBVS

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

ET PRIMO DE REGE.

Rbis Rome & Imperii :
v Romani conditor. Romu
lus Marte genitus fuit :
Is poſtquã omniũ conſen
ſu prefuit Legẽ tulit. Vt
nemo regnum aut magiſtratum iniret ni
ſi auctor fieret deus ipſeq; p auſpitia cõ
firmari uoluit. Vocabulum a regendo de-
ductum eſt. Multitudinẽ õnem Romu-
lus diuiſit ĩ partes tres quas tribus appel
lauit & ſingularium tribuum duces tribu
nos nominauit. & ipſas tribus in. xxx. par
tes diuiſit. curias dixit quoniam eaꝝ cura
reſpublica ſententiam expediebat. & inde
late ab regibus quedam leges Curiate de
nominate ſunt Curiarum prefectos curio
nes dixit. & Curionum de curiones. L.
Papirius qui fuit tẽpore Tarqnii ſupbi.
Latas leges in uolumina redegit. Vnde
Iuris ciuilis papiriam nomen deducitur.
Rex ſacrificiis tẽplis & omni cultui deoꝝ
& legibus & moribus preerat magnarum
cauſarum iudex. minorum uero cauſarũ
ſenatum uoluit eſſe ipſe Romulus iudicẽ

r Omulus ut haberet honor ac uene ratio regie maieſtati purpurea uſus eſt ueſte.xii. legit q ſucictis ueſtibus ex/pediti multitudinem uirgis cohercerent Eos aligãdis hõinibus ut.C. Valgius me minit Lictores appelauit.ut eſt lictor col liga manus .xii.& hii faſces ante regem ferebãt ac totidem ſecures q̃ ſigna pũien di erãt Legit & Regii corpis cuſtodes mi lites.ccc.quos a prõptitudie id eſt celeri tate celeres appelauit. & eorum ducem. Tribunũ celeꝝ. Cuius erat ſecũdus poſt regem locus. Valerius Anteas ait.a prio eoꝝ duce.cui celar nomen fuit celeres no miatos Ii erãt eqtes Romãii q poſtea ex pugnato troſſulo oppido tuſcoꝝ ut Iuni/us ſcribit Troſſuli dicti ſũt.Sella uſus ẽ Curuli & locũ eminentem in parte fori e/dificauit ubi iura daret .

De Senatoribus .

s Enatores a romulo electi centũ aut ab nobilitate generis aut ab etate aut a ſapiẽti aut apud Athenas nomen ce per id patres & eoꝝ familia patritia idẽ

multitudinis patrõi id eſt defenſores erat
Hos appellabant peregrini principes in
ciuitate qui poſt hos cẽtũ Senatui aſcrip
ti fuere Patres conſcripti appellati ſunt.
Quo uero ipſi conſtituerent ratum erat
Senatus conſultum dixere & tunc ẽe cœ
pit cum plebes difficulter conueniret.nã
cum a patribus per diſcordiam ſecederet
iura ſibi conſtituit que plebeſcita uocant̃

DE Poteſtate Senatus & plebis:

l Ex ad Senatum referebat.Senatus
de omni re cognoſcebat . & ſuf/
fragium ferebat & quod uiſum pluribus
fiebat populum magiſtratum creabat.Le
ges ſciebat & de bello decernebat.

DE Interrege.

s Patium Temporis a defuncto Re
ge uſq; ad creationem ſequentis.
Inter r̃gnum dicebatur & qui preerat cũ
regia poteſtate & inſignibus Interrex.

DE Duum uiriis.

t VLlus Hoſtilius res duũ uiris poteſtatẽ fecit iudicãdi de capite. M. Oratii qui ſolus & trigemĩs bello albano remãſerat & reus accerſitus quod extra portam Capenã obuiam ſororem interfeceratq; maritum ſuum unum ex Curiatii ceſis ducendo uictoriam & libertatem populi Romani egre ferre uidebatur ſed abſolutus a populo fuit propter patris lacrimas. Nã dixerat Tullus. Si prouocarit prouocatione certaret & hec fuit prĩa apud populũ prouocatio & hoc primum de rebus capitalibus iudicium.

DE Prefecto urbis.

r Omulus unum elegit quẽ urbanis negociis prefecit ut Dionyſius ait hunc prefectum urbis fuiſſe ſatis conſtat. Longo poſt tẽpore tãtum ſibi urbis prefectura indicauit Cæſarum tẽporibus ut crimina omnium in urbe cognoſceret. & demum cum Cæſares ab urbe abeſſẽt prefectus uelut alter Cæſar ĩperabat de rebus omnibus que ad urbem & pertinebant cenſebat.

DE Prefecto pretorio.

p Refectus pretorio ſub Cæſaribus
diſcipline militari preerat eius po/
ſtea auctoritas aucta erga forenſes cau/
ſas ubi imperium declinare cœpit nomen
mutauit magiſter ſtabuli dictus cũ antea
ſub Regibus Tribunus celerum fuit. Et
ſub dictatore Magiſter equitum.

DE Prefecto Annone.

d Icũt quidam Annone prefecturam
habuiſſe initium.xv.ãno poſt exac
tos Reges Appio Claudio Sabino &
.P. Seruilio priſco conſ. ſed uerius con/
ſtat anno.xviii.T.Gecanio.P. Minutio
cõſſ.quo tempore Annonæ maxĩa caritas
fuit miſſiq; ĩ Siciliã fuere.P.Valerius &.
L.Geganius pro aduehẽdo frumẽto. Vo
lunt alii.L.Minitium fuiſſe primũ anno
næ prefectum. ſatiſq; conſtat nõ niſi ex
ĩdigentia frumenti hũc magĩratũ creari.

DE Prefecto Vigilium.

c Vm urbis edificia ſepe numero in
cendio flagrarent. Diuus Auguſt.
Quĩq; cohortes ut inuigilarẽt urbi diſpo
ſuit & ſingule duas regiones cuſtodiebãt
tũc enim erant regiones:xiiii. iis quinq;

cohortibus preerat prefectus uigilium. apud quem cognitio erat ōnium ſcelerū que nocturno tempore fieri ſolent pre- ſertim de incendio & latrocinio.

De prefecto in Militia.

s Ingulorū ordinum ī militia aliquā do prefecti creati ſūt hoc eſt quod ſepe numero prefectis alarum & cohor- tium legimus. hoc ſcilicet erat uoluntate ducis id eſt exercitus īpatoris. aut Regis.

DE Prefecto legionis.

p Refectus legionis abſentis Legati uicem tenebat parebant ei Tribuni haſtati: pilani: cēturiones. & deniq; totus exercitus: arma: equi: ueſtes: diſciplinæ: ius: ānona. & ipſius cura erāt puniebat: ſoluebat: elegebatur autem iuſtus diligēs ſobrius cui neceſſe erat & aliū titulū ha- berī ipſe etiā erat comes primi ordīis quē prīpulū dicūt q. c. &. lx. militibus preē.

DE Prefecto caſtrorum.

c Aſtrorꝝ prefecto cure erāt. Caſtrorꝝ poſitio uallifoſſe tētoria tabernacu la tormēta bellica & cetera talia. Itē egri & medici is eligebatꝰ pitiſſius ut alios edo cent.

DE Prefecto fabrorū.

a Rtifices qui ſequebantꝰ caſtra ut fabrilignarii:carpẽtarii:ferrarii. & ceteri q ad fabrilia officia deputati erãt prefecto fabrorũ parebãt. iis eligebatur idoneus & qui ſcire bene caſtris prouidere. & preſertim in expugnatione urbiũ ſubterraneos ciuiculos facere & alia ſimilia.

DE Conſulibus.

p Vlſis Regibus. Auctore.L. Iunio Bruto Tribuno celeꝝ conſulare Imperiũ factũ ẽ cum omni regia poteſtate. & ſignibus cõſules dicti duo a cõſulẽdo id eſt prouidendo creati ſunt Comitiis cẽturiatis a prefecto urbis ex cõmentariis. Seruii Tulli & hi fuere.L.Iunius Brutus q Tribunus celerum erat &.L.Tarqnius collatinus Anno ab urbe cõdita ducẽteſimo xliiii.Inde noui cõſules urbẽ luſtrarũt & primi iurarũt neminẽ Romæ ſe paſſuros regnare & idẽ fecit populus. Apđ eos ſũma totius ĩperii erat hi ſenatũ populũ q; ꝑ accẽſos & precones cogebãt; hi exercitus ductibãt ab eorum magiſtratu numerus annoꝝ ſignabatur. prouincie conſulibus deſcribebantur. penes quos ut inquit Pomponius ſummum ius uti eſſet

lege rogatum eſt . & ne per oĩa regiam poteſtatẽ ſibi uindicarent lege cautũ fuit ut ab eis procatio eſſet. ne ue poſſent in caput. Ciuis Romãi aĩaduertere in iuſſu populi. Solũ relictum ẽ illis ut cohercer̃ poſſent & in uicula publica duci iuberẽt

De dictatore & magiſtro equitum.

a No. xii. ut alii uolũt. viiii. poſt actos reges T. Largio Flauio T. Cloelio & Sicele conſſ. ut alii ſcribũt T. Lar. Flauio & L. poſtumio Cominio Cũ. xl. latinorũ urbes auctore octauio Mãlio cõiuraſſẽt ĩ romanos T. Largius a Collega Cloelio & Senatus poloq; Ro. creatus dictator fuit Dcãtura ſũmi magr̃atus fuit hẽbat̃ q; ĩſũmo piculo ultimũ remediũ. ii. ſecures dictatorẽ precedebãt ab eo ad populũ ꝓuocatio nõ erat & ei capitis aĩaduerſio data ẽ Sex mẽſibus durabat deſignabat ſibi dictator magiſtrũ eqtũ ꝗ prius. fuit Sp. Caſſius. De Queſtoribus

r Omulus ut li. vii. Inni. ſcribit ſuffragio populi q̃ſtores bĩos creauit alii. uolũt nũa ĩ Põpiliũ. Sed uerius cõſtat de Tullo hoſtilio Queſtor̃s ab ĩqrẽda & ſeruãda publica pecũia dicti ſũt capitalibus rebus preerant Ciues Ro. capite punire

iis licebat ꝓuĩcias ſortiebantur primũ pa
tritii creati poſtea indifferenter patritii &
plebei & Varro ſic ait q̄ſtores a querẽdo
qui cõquirerent publicas pecunias & ma
leficia que triũ uiri capitales nũc cõqrũt
& Pedianus ait Senatoris pr̃ia admĩſtra
tio erat queſtorem fieri prouincia curam
gerere pecunie publice in diuerſos uſus
erogandæ Cornelius ait Repetita lege cu
riata a Iunio Bruto poſt exectos Reges
queſtores duo creati qui rem militarẽ co/
mitarentur Valerius Potius & Emilius
Mamereus Duo deĩde addidit qui res ur
banas curarent: Mox cum ſtipẽdiariæ ꝓ
uincie fierent duplicatus numerus: poſt
uero Sylle legem creati.xx.

De Tribuno plebis.

i N.xvii.poſt fugã.Tarqnioꝝ Aulo
Virginio mõtão & T.Vetuſio Ge/
minio conſſ.plebes nexu grauata.
& ſepe numero decepta.ſeditionem fecit
& tandem Sicinio duce in ſacrũ mõtẽ ſe
ceſſit q diſtat ab urbe tribus mil.paſ.trãſ
Anienem.piſo auctor eſt in Auentino ſe/
ceſſonem plebis factam eſſe. & cum illic
plebes arma non ſumpſiſſet. Mons ſacer

putatus eſt unde nomen monti impoſitũ fuit huic Poſtu. Cominio & Sp. Caſſio nouis coſſ. decernentibus. x. legati eligun tur ad plebem quorꝫ primus fuit Mene/ nius Agrippa. qui oratiõe ſua plebẽ patri bus cõciliauit mẽſe ſebtembri petiuit ple bes ex ſuo corpor̃ magiſtratum creari. tri bunitia: ptãs: hec fuit. creati Tribubus fuere tribuni quinqꝫ L. Brutus C. Sicinius C. Licinius P. Licinius C. Iuſilius Ringa/ nus. Quidã duos ſcripſer̃ C. Liciniũ & L. Albinũ. hec fuit reip. peſtis. hinc ciuile. nefas ortum habuit. & quẽadmodũ ꝓpt̃ ſeditionẽ ẽe cœpit ſeditioſus magiſtratus ſemp̄ fuit cõſular̃ ius iminuit. cõſulibus tribuni non parent. Cum ceteri m̃ratus pareãt. Sacro ſãctos enĩ uoluti ſuos. Tri bũos uulgus hi ſedebãt primi ad limẽ & acta ſenatus mõ ꝓbabant modo ſcĩdebãt Dies uero quo tribuni electi fuere. fuit quarto idus Decembris. & in loco ubi ca ſtra poſuerũt erecta ara Ioui ſoluenti me tũ. Tribuni dicti ſunt. ut Pomponius ait quod tunc in tres partes populos diuiſus erat aut a tribuũ ſuffragio quæ (ut Diony ſius ait) tũc q̃tuor fuere legius ĩ hiſtoriis

Diodori Tribunos quatuor creatos.C.Si
ciniũ.L.Metorũ.M. Duiliũ Sp. Attiliũ
Appio Claudio &.T.Curtio coſſ.& poſt
ãno.xxv.Tres tribuni conſulari poteſta/
te creati.M. Genutio Agrippa & Curtio
Chilone coſſ.Tribuni fuere.M. Sẽproni
us.L.Attilius lõgus.T.Quintius & poſt
ãnos ſex.totidẽ Tribuni creati ſub eadẽ
poteſtate Manius Emilianus Mamercus
Clulius.L.Quintius poſt q̃tuor an q̃tuor
creati.M. Manius .Q . Sontius Seruili/
us pretexatus Cornelius coſſ.Sequẽti an
no iii.M.Fabius.M.Fuluius L.Seruilius
& ſequenti anno.L.Furius Sp. Pinarius
& poſt ãnos.vii.q̃tuorC.Furius.T.Quĩ
tius.M.Poſtumius a Cornelius Hos oẽs
tribunos conſulari poteſtate fuiſſe cõſtat

DE Tribunis Militum.

a Nno fere.lxx.poſt actos Reges
ſequẽti anno poſtq̃ Tribunitia
poteſtas cõſulari iure ceſſit Ora
tione Canullei tres e patritiis creati tribu
ni militares cũſentiẽte plebe omnẽ conſu
larem auctoritatem habuere & hii fuere
L.Furius L.Clœlius Corinthius A Sem/

pronius. Atratinus ſequenti anno. iiii. P. Lucretius. C. Seruilius menenius Agrip. Sp. Veturius. Tertio ãno. iiii. A. Sem ꝓ/nius. M. Papirius Q. Fabus Sp. Nautius iiii. ãno duo. P. cornelius. C. Fa. q̄nto anno. iiii. L. Tube. C. Cornelius. C. Valeri. ceſo. M. Fabius hi creabãt̃ ex patribus & ex plebe. vi. anno ius ĩperi Romani ad cõſules rediit q̄ fuere. M. Cornelius. L. Furius Officiũ ãt Tribunoꝝ militũ ut Mar/cellus de remilitari ſcribit erat in caſtris milites continere & ad exercitationem ꝓducere uigilias circuire rei frumẽtarie preeſſe q̂relas cõmilitonũ audire. ualitudĩa/rios inſpicere quoniã is q̄ tali officio pre/ẽ & dare & obſeruar̃ caſtrenſia oĩa debet Pedianus ait Tribunoꝝ militariũ duo genera primũ eoꝝ q̄ Rufulci dicũt̃ & ĩ exercitu creari ſolent Alii ſũt comitiati q̄ comitiis deſignãt̃.

De Edilibus.

P Lebes ubi e ſacro monte ad urbem r̃diit a patribus ĩpetrauit ut liceret ſibi alios magiſtratus creare q̄ tribunoꝝ miniſtri eſſent qui & edes ſacras & priuatas procurarent. & qui Annonæ preeſſent creauit igitur Ediles quatuor

duos qui ab ſolio eburno. Curules dicti ſunt regiis utebãtur inſignibus. & ornati purpura curã ſacrificiorũ & ludoꝶ habe bãt. Scio & a quibuſdã ſcriptum ẽe Edi/ les duos & pñtiis creatos curules eo tem pe quo prĩus ex plebe cõſul factus ẽ. Sed credibilius ẽ ut idem intelligantur ediles memĩt Dionyſius li. vi & alios duos crea uit plebes prepoſitos Annonæ quos aliq putãt a diuo Iulio conſtitutos & noĩatos Cereales edilium curuliũ ptãs adeo creuit ad eos ſũma rꝶ & maieſtas cõſularis ĩpe rii uenerit.

DE Cẽſoribus.

c Vm cenſus actus eſſet & cõſules nõ ſufficerẽt duo creati fuerĩ ad quo rũ cẽſionẽ id eſt arbitriũ. Cenſeretᷣ popu/ lus & ob id cẽſores appellati & primi fue rũt. C. Papirius & a Sẽpronius. M. Ge/ ganio Macerino &. T. Quĩtio capit olino conſſ. creabãtᷣ autem. Quĩto quoqꝫ ãno quod tẽpus luſtrũ appellabãtᷣ Pedianus Aſconius ait cenſore q̄nto quoqꝫ ãno crea ri ſolebant hic prorſus ciues ſic notabantᷣ ut qui ſenator eſſet eiceretur ſenatu. q eques Ro. equum publicum pderet. qui plebeius in centum tabulas reſſeretur & ærarius fieret ac per hoc nõ eſſet in albo

centuriæ ſuæ ſed ad hoc nõ eſſet ciuis tã-
tũmõ ut ꝑ capite ſuo tributi noie æra pre
beret Idẽ cõpleto qnquẽnio luſtrabãt &
Taurilia ſacrificia de ſue oue Tauro facie
bãt ciuiũ romanoꝝ prius cenſus factus eſt
ſub Seruio Tullo.lxxxiiii.militũ & Dcc.
ſcđus cẽſus tertio ãno poſt fugã tarqnio-
rũ .C. Valerio publicola & . T.Lucretio
cõſſ.Iuuẽta puberꝝ romanoꝝ.c.xxx.milia
Tertius cẽſus ãno.xii.Tlargio Flauio Q
clelie Sicelo cõſ.Idẽ Tlargius dictator cẽ
ſũ renouauit iuenta puberꝝ romanoꝝ.C.L
milia & Dcc.ãno.xviiii ideſt.ii.poſt tribu
nitiã habitus a cõſulibus cenſus q̃rtus in
uenta ciuium Ro.c.lxi.milia & Dcc.ãno
xxxvi. Seruio Seruilio & A Verginio coſ-
hit .s cenſus iuenta Ciuiũ puberꝝ plura
quã centũ &.x.milia & ceteroꝝ Trecenta
& .xxx.milia ãno.xxxviii. A Mãlio & L.
Furio coſ habitus cenſus ſextus & ciuiũ
Ro.icertus nũerus . Supra ãnũ lx.ciuium
numero ut dixius creati cenſores fuere.

DE Decem uiris.

a Nno ab urbe cõdita.ccc.viiii.đcem
uiri pro cõſulibus creati ſũt & .iii.
anno depoſiti libidine Appii. claudii qui

uirginiã ſtuprauit decem uiri hi fuerunt Appius Claudius Regilianus. T. Genuti us. P. Sextius Sp. Venturius. C. Iulius. A. manilius C. Sulpitius. P. Curiatius. T. Romulus. Sp. Poſtũius Caluinus hi ex athenis leges tulerunt in. x. tabulis. Datũq; eſt eis ius ſũmum a qbus ꝓuocatio non erat & datũ etiã uti leges corrigerẽt & ĩterpretarent᷑. ſequenti ãno duas tabulas addiderũt & inde appellatæ leges. xii. tabulaꝶ quidã uolũt non eburnis ſed æneis tabulas ĩpreſſas leges ꝓ roſtris poſitas. Quaꝶ ferẽdarũ auctorẽ fuiſſe. x. uiris hermodorũ epheſiũ exulãtẽ in Italia ſcribũt ut põponius refert Dionyſius ꝓcuratio Oratium dicit ſequẽti ãno. x. uiri rurſus creati Appius Claudius. Q. Fabius Vibolanus. M. Cornelius Maluginenſis. M. Seruilius. L. Minutius T. Antronius Merẽda Manilius Roboleus Q. Apitelius Ceſo Dralius Sp. Oppius cor. apđ Diodoꝶ ſũt. C. Serg. & . P. Mãius Tertio ãno idẽ prefuer᷑ neq; ſẽatu: neq; plebe ſuffragia dãte & iõ ui magr̃atũ obtĩuer᷑t

DE Proconſulibus.

P Oſtũio Albo &, S. Fuſcũ cõſſ. bello ĩ fœliciter cõtra equos geſto ꝓcõſ. crea

tus eſt. T. Quitius & is prius in eo magi ſtratus fuit. Eũ ſex lictores precedebãt. Cetera oĩa hẽbat uti conſules & ĩde ſta/ tutũ ẽ ut Qui Cõſules uno ãno fuiſſẽt. Sequenti procunſules eſſẽt deinde ꝓcõ/ ſules ad ꝓuĩcias mittebãtur & ſiguli ſin gulos legatos habebãt; q adminiſtratiõi preſtarẽt auxiliũ ꝓcõſſ. poteſtatẽ exercet ĩ ea ꝓuĩcia tãtũ que ei tradita eſt uel de/ creta niſi uocaretur ĩ iuriſdictionem uolũ tariã. Apud ꝓconſulẽ ut Martianus ait. Seruorũ manumiſſio fieri poterat & ad optio. Apud procõſulis legatũ nemo ma numittere põt. Sub Cæſaribus diſtincte prouincie. Nam conſulares Sub ſenatu Po. Q. Ro. erant proconſulares ſub Im/ peratoribus.

DE Pretoribus &. x. uiris & curatoribus uiaꝝ & trium uiris &. v. uiris &. c. uiris.

e O tempore quo pertinatia Tribu/ norum plebis qui Romæ ſine cõſu libus Quinq; annis prefuere. L. Seſtius ex plebe cõſul creatus eſſet patres pretu/ rã nouũ Magiſtratum. Sp. Furio Camil/ lo. M. filio dederunt hic primus pretor.

Vrbanus fuit a preẽdo pretor nominatus eſt. Pretoris īſignia Sella Curulis Trabea Lictores ſex & cetera conſulum inſignia. Pomponius in hec uerba ait. Cūq; conſu/les auocarentur bellis finitimis neq; eſſet qui in ciuitate ius reddere poſſet factum ẽ ut prætor quoq; crearetur qui Vrbanus appellatus eſt. eo quod in urbe ius redde ret Poſt aliquot deīde annos non ſuffici ente eo pretore ꝙ multa turba etiam pe/regrinorum in ciuitatem ueniret: creatus eſt & alius. prætor qui peregrinus eſt ap/pellatus. ab eo ꝙ plerunq; inter peregri/nos ius dicebat. Deinde cū eſſet neceſſa/rius magiſtratus qui haſte preeſſet. x. uiri litibus iudicandis conſtituti ſunt. Eodẽ tempore conſtituti ſunt. iiii. uiri q curā uiarum haberent. E tres uiri monetales Aeris argenti auri flatores & tres uiri capi tales qui carceris cuſtodiam haberent ut aīaduerti oporteret interuentu eorum fie ret. Et quia magiſtratibus ueſpertinis tẽ poribus ī publicū eſſe inconueniens erat Quinq; uiri conſtituti ſūt eis Tiberim & ultra Tiberim qui poſſẽt pro Magiſtrati bus fungi. Deinde pretores creati ſunt

n̄umero captarum prouinciarum q̄ partim urbanis rebus p̄tim prouĩcialibus preeſſēt Deinde Cornelius Sylla queſtiones publi/cas conſtituit ueluti de falſo de parricidio de Sicariis & pretores.iiii.adiecit. Ab ho/nore qui preturæ habebatur. Ius honora/rium appellatum que pretorū edicta erāt. honoratus dictus.

DE Procuratore Cæſeris.

p Rocuratore Cæſaris omnis res fami liaris conmiſſa erat etiam quicquid is ægiſſet ratū erat apud cæſare & penes hunc magna erat auctoritas.

DE Iuriis peritis.

P. papirius primus apud Romanus regias leges in unum contulit. Ad hoc Appius Claudius Regilianus x.uir cuius maximū conſilium in.xii.tabulis.conſcribendis fu/it. Poſt hunc eiuſdem familæ Appius claudius centunanus. Qui uiam Appi/am ſtrauit.& aquam claudiam ĩduxit. & de Pyrrho in urbem non recipiendo ſenten tiam tulit.actiones ſcripſit.& primum de uſurpationibus qui liber nõ extat.Idē.R. litterā ĩuēit unđ Valeſi Valerii & Fuſii Fu rii dcĩ ſũt. Fuit poſt hos maxĩæ ſcientiæ

Symphronius cognomato Cata. Deinde C. Scipio Naſica optius a ſenatu iudica/tus Cui publice domus in ſacra uia data ē quo facilius conſuli poſſet Deinde. Q. Mutius q ad Carthaginenſes miſſus ē legatus cū eſſēt due Teſſere poſite una pacis altera belli arbitrio ſibi dato utrū uellet referre Romam utrāq; ſuſtulit. & ait Carthagienſes petere debere utrū mallēt accipere poſt hos fuit Tiberius Corunca/nus qui primus profiteri cœpit Cuius ta/men ſcriptū nullū extat Deīde Sex Elius & frater eius. P. Elius ambo conſules Ennius Sex Eliū Catū appellat Deīde Cato portiæ familiæ princeps Tuſculo genitus cuius libri extant Poſtea. P. Mutius &. L Brutus &. P. Manilius ius ciuile fūdauerunt. Ex his Mutius conſularis fuit &. x libros r̄liquit Brutus pretorius. vii. Manilius conſularis & pontifex maximus tris Ab his profecti ſunt. P. Rutilius Rufus cōſul Romæ & Aſiæ ꝓcos & P. Virginius & Q. Tubero ille ſtoicus pāſæ auditor & cōſul & ſex. Pōpeius. Cn. Pōpei patruus Eodē tēpe Cælius ātipat̄. q plus eloq̄ntiæ q̄ ſciētie iuris operā ꝑdit & L. craſſus

Mutianus.P.Mutii frater quem Cicero iuris cõſultoꝝ diſertiſſimũ dicit.Poſt hos Q.Mutius.P.filius pont.Max.iux ciui le redegit in libros.xviii.Mutii auditores fuerũt conplures ſed precipue auctoritas Aquilius Gallus Lucilius Balbus & Sex. Papirius Dehĩc Seruius Sulpitius qui in cauſis orandis poſt.M. Tullium primũ optinuit locum reprenſus a.Q.Mutio qđ ius non intelligeret iuri operam dedit Sub Lucilio Balbo & Aquilio Gallo ſer/uius cũ ĩ legatione periſſet po.Ro.ſtatuã ei.pro roſtris erexit. que hodie extat in foro Auguſti reliquit centum.lxxx.libros de iure ciuili.a Seruii diſciplina mana/uerũt Alphenus Varus.C.Flauius.A O/filius Titius Celſus Aufidius .Sura Au/fidius Mamuſa Flauius priſcus.C.Atte/ius Antiſtius Labeo paternus.P.Celſus. Libri digeſti fuerũt ab Aufidio Mamuſa Ex his Alphonus.conſul fuit & Ofilius. Eq. ordinis qui edictũ pretoris diligẽter primus cõpoſuit.Fuit eodẽ tempe Tre/batius Cor. Maximi Auditor a caſellius Q.Mutius Voluſi auditor.Queſtorius. conſulatũ enim renuit offerẽte Auguſto

Ex hiis Trebatius peritior Caſſellius elo-
quentior Ofilius utroq; doctior Deinde
Elius Tubero q poſtq̄ accuſauit. Q. liga
riū nec obtinuit Apđ. C. Cæſarē a cauſis
agēdis ad ius ciuile trāſiit Cicero ligariū
defēdit oratiōe ſatis pulcherrīa. poſt hūc
Atteius capito qui cōſuli fuit Ofilii imita
t̄ ānū ſic diuiſit ut Romæ. vi. menſibus
cū ſtudioſis eēt & totidē in receſſu ī con
ſcribēdis libris iō r̄liqt uolumīa. xl. labeo
īgenii q̄litate & fiducia doctrīe q etiā pre
cæteris opā philoſophie dederat plurima
īuocar̄ īſtituit Atteio capitoni Maſſurius
Sabinus ſucceſſit Labeoni Nerua q fuit
Cæſari familiariſſius Maſſurius Sabinus
eques Ro. publice prius ſcripſit. Hoc be
neficiū a Tiberio Cæſare dari cœpit. Nā
āte tēpa Auguſti publice reſpōdendi ius
a pricipe nō dabat̄ Sed q fiduciā ſuorū
ſtudioꝝ hēbāt cōſulentibus reſpōdebāt.
neq; reſpōſa utiq; ſignata dabāt Sed ple-
rūq; iudicibus ipſi ſcribebāt aut teſtabāt̄
q illos cōſulebāt. prius diuus Auguſtus
ut maior iuris auctoritas haberet̄ cōſtitu
it ut ex auctoritate ciuis reſpōderēt & ex
illo tempore peti hoc ꝓ beneficio cœpit.

& ideo optimus princeps Hadrianus cũ ab eo uiri pretorii peterent ut ſibi liceret reſpõdere. Reſpondit eis hoc nõ peti ſed preſtari ſolere & ideo ſi quis fiduciam ſui haberet delectari ſe populo ad reſpondẽdum ſe preſtaret. Igitur Sabino conceſſũ ẽ a Tiberio Cæſar̃ ut a populo r̃ſpõderet Cui cum ample facultates nõ eſſẽt a ſuis auditoribus ſubſtentatus eſt. Sabino ſucceſſit Caſſius longinus natus ex filia Tuberonis que fuit neptis Seruii Sulpitii. iis & cõſul fuit cũ Cratio ſub Tiberio a quo ꝓpter auctoritatem ciuitate pulſus fuit. & a Imp. Veſpaſião reuocatus diẽ obiit Nerue ſucceſſit proculus fuit & eo tẽpor̃ & Nerua alius & alius lõgius eques Ro. & pretorius. Sed ꝓculi auctoritas maior fuit nã & qui ſucceſſere partim proculãi partim Caſſiani appellati ſunt. q̃ origo a Capitone & Labione cœperat Caſſio. celius Sabius ſucceſſit qui plurimũ Sub Veſpaſiano potuit proculo ſucceſſit pegaſus qui ſub Veſpaſiano prefectus Vrbis fuit Celio Sabio Griſcus Iabolẽus Pegaſo celſus celſo patri celſus filius & Priſcus Neratius qui utriq; conſules fuerunt

Iabeleno priſco Eburnius Valens & Tuſcianus Item & Salinus Iulianus.

Laus Deo.

INCIPIT DE SACERDOTIIS ET PRIMO DE PRIMA RELIGIONE APVD LATINOS.

f Aunus antiquiſſius omnium regū in latio fuit Ab originibus īperauit homines more fetarum uiuentes in miciorē uitā Lucos ſacrauit. locis & urbibus nomiauit Edificia erexit templa edificauit que ideo a Fauno fana dicuntur. niſi dicantur ꝙ pontifices ſacram do illic fantur. Faunus in lautio cultum deorum inſtituiſſe fertur. Quidam ſcribūt ante Faunum imperaſſe Ianum & cultum deoꝝ demōſtraſſe Fauni ſoror Fatua uaticinatrix ab ea uates Fatuarii dicūtur. hec traditur. Mulierum caſtiſſima ideo eā Romani bonam deam appellauerī cuius tēplum eſt in ſaxo Auētini mōtis unde ī

greſſus uirorum ꝓhibetur & ei femine tantum ſacrificant. De Lupcis.

l Vpcalia ſacrificia ad expiãdos manes fiebãt. Græce Lycea dicta a pane lyceo numie archadico quem Romani uocãt Inuũ & idem putat̃ eſſe faunus lyceo ſacrificat̃ ĩ ſpelũca q̃ ſub pallatio mõte ẽ. Menſis quo hec ſacre fiũt Februarius a februãdo. i. purgãdo dr̃ & dies lupcalioꝝ februata Euãder ex Arcadia hoc ſolemne ĩ latiũ tulit & ĩſtituiſſe fertur ut nudi iuuenes lyceũ pana uenerãtes p luſũ atq; laſciuiã currerent hoc primũ ludicrũ. i. Lupcal Romu. accepit dictũ uř a lyceo qa lycos eſt ĩde Lupcal Scribunt aliqui a lupa nutrice Rõuli ac remi. Nã ab eo loco ſolemne ĩcipit ubi lupa lac uagien; prebuit aut a capris ut ſit luer̃. i. purgař p capras capre ĩ eo ſacriſitio mactat̃ aut ꝙ pan lupos arcea Tradit̃ & alia cã q̃r̃ nudi lupci. Aut qđ Faunus p ueſtes ab Hercule deluſus fuerit & meminit Ouidius. At qđ Cæſo amulio Romu. ac Re. fedati uultus ſanguie nudatis gladiis & ueſtibus ſuccĩcti abe alba uſq; ad ficũ Ruminale cũcurerũt

Vnde ſeruatur ĩ lupcalibus nobiles adoleſ
cẽtes faciem ſãguĩe ſibi fedãt. & alii accur
rũt cũ lana lacte madida tabũ abſtergen/
tes Aut ꝗ cũ Romu. ĩ paleſtra ẽet nudus
Latrones inſecutus fuerit & uotũ pãni ly/
ceo fecerit Sed ego uerius puto uel a Ly/
ceo uel a lupa ideo Romãi ĩ lupcalibus ca
nẽ ĩmolãt quoniã naturaliter canis lupus
aduerſatur ob qđ Romulus lupe nutrici
gratias habere uidetur. Lupci Tergora ca
pris eripiũt & ſuccĩcti diſcurrunt circum
antiquũ oppidum. i. palatium. Occurren
tes coriis uerberant Femĩe ultro obuiam
occurrunt facilem partum ſperantes.

De potitiis & Pinariis.

v Ictor Hercules Cæſo Gerione Chri/
ſauri filio ĩ eritra que ẽ ĩſula oceani
Hiſpãi ab acto nitidaꝝ boum armẽto In
latium uenit. & ꝓpe tyberĩ loco herbido
ꝓcubuit ut leto pabulo reficeret boues.
Cacus latrõum prĩceps eximias boues du
as caudis ĩ ſpeluncam traxi. Hercules ſõ
no excitus luſtrato grege cum partem ab
eſſẽ numero ſenſit oĩa circuit. aduerſa ue
ſtigia comperit confuſus nouitate rei
ex loco infeſto agere armentum cæpit.

cæpit. Cũ acte boues deſiderio relictarum mugiſſent reddita fuit e ſpelunca uox que Herculẽ cõuertit iuenta fraude Cacũ neci dedit. Concurſus trepidantium paſtoꝝ ad uenam reũ cædis faciunt apđ. Euãdꝝ qui miraculo litteraꝝ ĩter rudes artium hõies. ea loca tum regebat. Is intuẽs habitũ for/ mamq; uiri rogat Qui uir eſſet ubi nomen patremq; ac patriã accepit qa ſic carmentis mater eius uacinata fuerat ex tẽporalẽ arã Herculi herexit Iuuẽcũ ĩdomitũ mactauit inde ſeruatum ẽ ut quot ãnis romani bo/ uem ĩdomitũ Herculi ĩmolent & Hercules epulũ populo dedit ſacꝝ fieri uoluit a po/ titiis & pinariis que tũ failie maxĩe ĩclyte ea loca ĩcolebãt forte euenit ut potitii pre/ ſto eſſent hiſq; exta apponerent & pinarii quia tardi fuere extis adeſis ad ceterã ueni rent dapẽ potitii ab Euãdro edocti Antiſti tes ſacri eius diu fuẽrt poſtea cum ĩteriiſ/ ſent empti de publico ſeruio officium exer cuẽrt ara ab Euãdro erecta cui Hercules decimas ſoluit maxĩa uocatur & ꝓxima eſt foro boario ubi ex uoto decĩe fiunt. tra dunt q uelit diues fieri Herculi decĩas ſol/ uat hic opes. M. Luculli facte memorãtur

et ipſe Hercules theſauroꝝ deus putatur

De fratribus Arualibus q̄ primi fuerũt filii Laurentie.

Maſſurius Sabi. qui tp̄e Auguſti fuit xii. ſuſcepiſſe liberos Accã. Laurẽtiam ſcribit ex q̄bus cũ unum extulliſſet grauiter ĩdoluit Romulus inde mortui locũ ſe dedit & ita nutricẽ pientiſſime cõſolatus eſt Ab hoc numero duodenario aruorum ſacerdotes. xii. ẽe uoluit & ut Plinius ait ſe ĩter liberos Acce. Laurẽtie frẽm duodecimũ applãuit Fratres aruales hi noĩati ſunt q̄ ſacra publica faciunt ꝓpterea ut fruges ferant arua a ferendo igitur & aruis ut Varro ſcribit. frẽs aruales dicti ſunt Laurentiam ĩ eo Sacerdotio dediſſe Romulo Spiceã coronam ꝓ religioſiſſio inſigni que uitta alba colligaret & itẽ Plinius ait.

De auguribus

a Vgurãdi ars ãtiqſſĩa a caldeis ad græcos apd̄ quos amphiaraus Mopſus & Calchas ſũmi augures habiti ſunt a græci ad etruſtos uenit ab etruſtis latĩos & ipſe romãoꝝ pater Romulus augur fuit & iõ iſtituit magiſtratus auguriis confirmarii & poſteri nõ niſi augurio iubente res incohabant. locus augurii Templum erat augur uerſus orientem ſedebat. Capite uelato

Lutiũ dextra tenens manũ ideſt curuũ ba/
culum quo in cælo regiones diuidit & q̃ au
guria ueniunt predicit ſi leua fuerĩt qa alie
na p̄te ſeptentrio eſt felicia pronũciat ps il
la orbis ꝓpter altitudĩem ꝓſpera putatur
& a dextra parte meridies quia depreſſus ẽ
infelix. Dioniſius meminit ãtiquã augurã
di obſeruatiõem fuiſſe etiã ob originũ. Nã
Aſcanius priuſq̃ aciem cõtra mezentiũ edu
ceret augurium captauit & ubi micare a ſi
niſtris fulgur conſpexit pugniauit & uic/
tor fuit tãtaq; ueneratio & utilitas ĩde fuit
ut collegiũ augurum cõſtitutũ ſit & primũ
tres augures fuere a tridus tribubus ſic
ĩſtituiſſe Rõulum tradit Diõiſius Idẽ q̃tu/
or creati Tãdẽ plebe p̄ tribunos id petente
q̄nq; plebei augures q̃tuor patritiis adiun
cti fuere & ſic numerus nouem augurum
mãſit.

De Veſtalibus.

V Eſtalem ignem cum peñatibus Eneas
E troia ĩ Latium tulit cõdito lauĩo ue
ſte edem ſacrauit poſtea Aſca. cõdita alba
tenplum ueſte edificauit ĩ mõtis albãi p̄te
cui ſuberat Lucus ĩ quo Ilia Romuli mat̃
a matre cõpreſſa fuit. Veſte miniſtre uir
ginitatem ſeruabãt Mos Latinis fuit gene
roſas & caſtas Virgines legi poſt multos

annos .Romulus Caſtiſſias ſacrorum ceri/
monias cõſtituit. & ut. Varro tradit ſacer/
dotes. Lx. qui publica ſacra facerent p̄ tri/
bus & curias creauit a uirtute & generis no
bilitate. Inopes & aliqua parte corporis
debiles ſacerdotes fieri uetuit. & in curiis
ſingulis ueſta quedam comũis erat. Tem/
plum ueſtæ Romulus condidit & uirgines
legit. Sed frequẽs opinio Numã pompiliũ
aſſerit. Credibile eſt Romulum qui ĩ oĩbus
curiis ueſtã eſſe uoluit ſeperatim non po/
ſuiſſe rotunda effigie tẽplum ẽ inter capi/
tolium & palatiũ in eo ſeruabatur p̄petu/
us ignis quia ueſta nihil aliud eſt quam pu
rus ignis. Sũt qui dicant alia quedã archa
na meo templo ſeruari etiam põtificibus &
uirginibus ignota. Quidam duo dolia non
magna alterum clauſũ: alterꝝ ap̄tũ ĩ quo ni
hil ẽ. Quidã aiũt a uirginibus palladiũ ſer
uari celo lapſũ ĩ troia. prime uirgĩes a. Nu
ma electæ quatuor fuere. Gegania Bere/
nia Camilla. Tarpeia Due alie a Seruio
Tullo additæ Caſti. uirgĩbus t̃mĩatae ĩ xxx
ãnos. x. p̃riis diſcit uirgo. totidẽ miſtra ẽ. ĩ r̃
liqſ docet. poſt. xxx. ãnos nubẽdi p̄tãs ei fit
pria que capta fuit amata tradit̃ iõ cũ capi

tur uirgo hoc nomen ei imponitur capitur a põtifice nõ minor annis. vi. & nõ maior x. et q̃ nõ ſit patrima et matrima neue lĩgua ſenſu aurium diminuta alia ue corpis labe neq; ſilia ſerui neq; eius q domiciliũ in italia nõ haberet Veſtalis ſi petulanter delinqſſet verberabãt a pontifice. ſi ĩceſta fuiſſet hoc mõ pœnas luebat Vincta efferebatur in ſandapila. p medium foꝝ uſq; ad portã collinã ibi tumulus ĩpudicaꝝ ueſtalium ĩter muros ĩminet in quo eſt pua cauerna ſubterranea ad quã p foramen ſcalis deſcendit i q̃ eſt ſtratus lectulus & lucerna ardens & panis lac oleum ne fame ĩtereat Depõit hic ueſtalis ſoluit uinclis capite uellato in ſupplicium ducit põtifex cum archana q̃dã ꝓnunciauit cum ſacerdotibus terga uertit & ſtatim ĩpudica ueſtalis in cauernam demittit inde foſſa tellure replet uſq; ad opculum ea die ſilentium & meſtitia in tota urbe eſt.

De Flaminibus.

d Ialem & Mar. Flãinem Romu iſtituit Numa Quirĩalem addidit Varro aſſerit Numã põpilium flãines ſingulis diis feciſſe & ab eis noĩa ddiſe hic ĩſ p.

hominibus ĩ celum relatis flamĩes decreuit. Dicti autem flamines ſunt & geſtatione pileorum quaſi pileamines. Quidam aiunt ab inſulis quas flãmea uocant eorum miniſtri Flammii dicti & miniſtre flaminule Sed rerum omnium ſacrarum. adminiſtri Camilli dicebantur. flamines non poterant niſi ſinguli ſingulis diis attribui & nephas ſine pileo erat egridi domum.

De Saliis.

Salios. xii. marti gradiuo legit Numa dicti a ſaltando quod facere incomicinis quot annis et ſolent & debent uerſicoloribus tunicis ornati per urbem tripudiant ſuccincti eneis balteis Togas fibulis nectunt quas trabeas uocant geſtant in capite pileos quos uocant apices gladio accinguntur dextra lanceam aut uirgam ferunt leua thratiam peltam celeſtia ſunt arma Ancile uocant ideſt circum exciſum id fertur celo lapſum in regiam Nume Anno. viii. regni eius lege cautum erat ut Salii liberi eſſent & ĩdigene & quorum uterq; parens uiueret & cuiuſcũq;

fortune pauperes andiuites quidam Salios appellatos putant a uiro Sa-mothrace ſeu mātineo nomine Salio q Saltationē ī armis īuēit Tradit' Tullus hoſtilius duplicaſſe numerū Saliorū.

De Fecialibus et patre patrato:

Fetiales dicti quod fidei publice inter populos preerant nam per hos fiebant ut. iuſtum conciperetur bellum et ut federe fides pacis conſtitueretur eos-inſtituiſſe dicitur Numa cum indicendum eſſet bellum fide natibus hi mit-tebantur priuſq̃ conciperetur bellum ad res repetendas et ſi non impetrabant bellum indicebant Fecialium u-nus qui patrē patratum faciebat ex ip-ſis fecialibus electum ſacris ueſtibus ornatus ad auctores iniuriarum ꝓcedebat priuſquam urbem intraret Ianitorē uel alium qui obuiam fuiſſet alloquebatur quibuſdam imprecationibus inde inforum pergit illic diſſerit qua cauſa uenerit tempus ad conſultandum dat xxx. dierum ſi per hos dies res in-fecta maneret. diis celeſtibus mani-buſq; inuocatis abit & ad ſenatum re-

ſert et ubi in ſenatu quod iuſtum piũ/
q; eſſe actum erat fecialis bellum indi
cebat fecialiũ ſacrane faſuiolare erant
nam fabius con ea uiolaſſet urbs . Ro .
agillis ſenonibus euerſa fuit Dicuntur
feciales a Federe faciendo ſeu feriendo
pater patratus a patrando id eſt ſan
ciendo federe quidam a fecialibus crea
batur qui tantum in federe ſantiendo
preerat Qui ut ſcribunt . De ponti/
ficibus . Pontifices e patribus legit
Numa et ex iis Pontificé maximũ fecit
Martium Martii F. & ipſius Nume ge
nerum cuius ſcitis omnia publica priua
taq; ſacra ſubiecit ut eſſet quo conſultũ
plebes ueniret & idem nec celeſtes mo
do cerimonias ſed & iuſta funebria et
prodigia quomodo ſuceperentur et cura
rentur defoncto pontifice max . alius
eligebatur non a populo ſed abipis põti/
ficibus appelati ſunt ut Varro ſcribit et
dionyſius aponte ſublitio quem reficie/
bant quare uidẽtur a Numa nõ põtifi/
ceſ ſed ſacerdotũ prĩcipeſ noĩati & ĩde r̃
gnati Anco. Mar. q̃ndo ſublitius põs fac
tuſ fuit apõte põtificeſ apelati et iõ ſacra

Ab eis trans Tyberim non mediocri ritu ad pontem fiunt . Sceuola . pon. max . dicebat pontifices dici apoſſe & facere . Quidam ſcribunt ab eo q potentia ſacra perficiant .

De Rege Sachrificulo .

p Oſtquam Romani Iam libri extincto regio nomine conſules crearunt nec ubi deſiderium regis eſſet . propter quedam ſacra publica que reges faciebant Regem ſacrificulū conſtituerunt & Epatribus eligerunt C.Manium papirium . & id ſacerdotium pontifici ſubiecere nenoue libertati additus nomini honos officeret is Papirius quietis ſtudioſiſſimus fuit idem fuiſſe memoratur qui leges nume ab. Anco.Martio in tabulis quernis inſcriptàs rurſus in publicum traduxit.

De Gallis marris deum .

Gallis Sacerdotes cibelis matris deum ſunt & ſemimares ideſt caſtrati ab eo quod dea puerum phrygium amauit atym cui precipiſſe dicitur ne concumberet ille cum Sangaride nympha cohi/

uit ſub arbore Cybeles exciſa arboꝛ̄ uicta
eſt puer ad dindima aufugit et uirilitatē
ſibi anputauit iō Cybeles caſtratos ſacer
dotes habere mauult . Scđo bello punico
Romam et deportatus eſt . Sacer Lapis
quem matrem deum incole dicebant. per
legatos tres. M. Valeriū. L. Eminium et/
C. CeciliūGalban et Queſtores duos Cn.
Tremelliū flaccū et M. Valeriū falconē
receptaq; fuit dea rome a ſapiētiſſīo hoīe
P. Scipione Naſcica qa ſenatu in tota ciui
tate uir optimus iudicatus fuit et qđ ma/
gis ad mirabile ē adolecēs erat galli dicti
ſūt a Gallo flumine phrygie teſtes ſamia
teſta ſibi amputāt Rhea noīatur cybele a
monte Cybelo que ē pars mōtis dindimi

De duum uiris et. x. uiris ſacroꝝ

Duum uiria Tarquinio ſupbo inſtituti
fuerūt q ſoli inſpicerēt libros Sybillinos
deinde cum plebes creari ex ſuis īſtaret ex
plebeis patritiis creati. x. et inde. xv. q li/
bros inſpicerēt ſic et duū uiris ad. x. uiros
et. xv. uiros res deuenit et alquando data
cura corrigendoꝝ faſtoꝝ fuit. ii. februariū
qui ultimus erat poſt Ianuariū poſuerūt

De peulonibus.

Veteres pōtifices(ut ait Cicero)ꝓpter mul titudīem ſacrificiorū tres epulones eſſe uo/ luerūt ut ludoꝝ Epulare ſacrificiū facerēt id ſacerdotiū ātiquū fuiſſe conſtat.ſed de ætate nondum legimus . numerus auctus fuit.Duo additi & quinq; fuere Epulones & poſtea theatraliū ludorum atq; circēſiū ambitione ſeptem fuiſſe Epulones legūtur

De Titiis Sodalibus .

s Odales Titii Sacerdotes extra urbē hītabāt & ī tuguriis certa auguria ſer uabit quoniā ad id deputati a pōtificibus erant. nomen inditum eſt ab auibus .

Incipit de Legibus .

Ius pluribus modis dr̄. Naturale qđ ē cō/ mune oībus .aīalibus Ius gentiū quo gen tes hūane utūt̄:Ius ciuile quod ex legibus Plebiſcitis.Senatus cōſultis decretis prīci/ pum:& auctoritate prudētium uēit Ius pu blicum ī ſacerdotibus & mr̄atibus cōſiſtit Ius priuatum ad ſīguloꝝ utilitatē.Ius etiā dr̄ locus ī quo ius reddit̄ ut nēinii paulus. đ lege & đ legis origīe.lex ut cryſip.diffīt ē dīnaꝝ & hūanaꝝ r̄ꝝ notitia lex dr̄ rogatō & obnūtiatio Lex donū ē đi dogma hōinū ſa piētū Cohertio uolūtas legis uirtus ē īpar̄

Vetare punire permittere. Lex ē eternū qd/
dā quod uniuerſum mundum regit īpādi
ꝓhibendiq; Sapiencia ex hac lege lex no/
ſtra eſt ratio mēſq; ſapientis Equalis dei ē
lex conſtatq; ad ſalutē ciuium Ciuitatūq;
incolumitatē uitāq; omniū qetā & beatā.
Igitur ubi lex nō ē Quies & beatitudo nō
eſt & apud illos antiqſſīos mos ſapiētū lex
erat id erat quoniam antiqtas proxime ac/
cedebat ad deum Lex magiſtratibus pre ē.
& magiſtratus populo. Optīe putat Ci/
cero magiſtratum eſſe legem loquentem ī
perandi & obtempandi modus debet eſſe.
Nam & qui bene imperauerit aliquando
neceſſe eſt & ipſi mortales non ſolum ob/
temperare & obedire magiſtratibus debēt
ſed eos colere atq; diligere. Poteſtas eſt fa/
cultas a populo ſeu prīcipe publi. data Ma
gr̄atus dici ceptus eſt cū a populo creatus
fuit magiſter populi id eſt dictator. Prima
fertur ceres dediſſe leges mortalibus po/
ſtā ipſi ſapientes. Phoroneus argiuis dedit
Moiſes cælo lapſas hebreis Egiptiis Mer/
curius Draco & Solō Athenienſibus Mīos
cretēſibus lycurgus lacedemoniis. Turiis
Charundas Romanis Romulus.

Ella & fugia lege reſiſtebatur perniciofis

legibus ĩ ciuitate que ideo erãt pro pugna cula & muri ocii & tranquillitatis Sed Clo dius. Tr.pl.L.piſone & A. Gabino coſſ. iiii.leges tulit ex iis ſcđa fuit Neqꝫ p eos dies quibus cum populo agi liceret de celo ſeruaret & quarta cauebatur Nequem cen ſores in ſenatu legẽdo preterirent ne ue quẽ ignominia afficerent niſi qui apud eos accu ſatos & utriuſqꝫ cenſoris ſentẽtia dãnatus eſſet ac lege diminuta eſt cenſura que eſt magiſtra uite & modeſtie . Aurelia le/ ge comunicata ſunt iudicia ſenatui equiti/ buſqꝫ ro.& Tribunis erariis eã tulit Aure/ lis cocta pretor. De lege Acilia Manius Acilius Glabrio legem tulit de pecuniis re petundis in qua ne cõpendinari qdẽ reum ſinit.L.Piſo primus tulit legẽ.de pecuniis repetundis De Annoniana lege Clodius Tr.pl. De Annõa legẽ tulit ut frumẽtũ qđ ãtea ſenis eris ac triẽtibus ĩ ſigulos mo dios dabatur gratis daretur De Annaria lege ea lex ãnoꝝ modũ finit qbus magr̃a/ tus capiendi ptãs ſit De Aterma lege Hec lex cum mos priſcus fuiſſet irrogande mul te p magiſtratus ouis aut bouis noĩe ouis ere dẽo bos ere cẽteno diffiniuitDe aqlia L.

a Quila Lex Ab

aquilio lata de dolo malo de fraude de de/
ceptione de ſimultate . Cincius legē tu
lit qua cauetur ātiquitus nequis ob cauſā
orandā domū pecuniā ue accipet . Cal/
purnia lege pecuniaria pena . inter alias
penas adiecta fuit .L. Calpurnius piſo eā
tulit . Cornelia lege cauetur nequis
Legatis exterrarum nationum pecuniam
expenſam ferret A. Cornelius coſ. tulit &
idem aliā tulit. Nequis ī ſenatu legibus ſol
ueretur niſi ducēti affuiſſent neqs cū ſolu
tus eſſet intercederet cū ea de re ad popu/
lū ferret . Tulit idē Cornelius ut pretores
edictis ſuis ius dicerent. lex eſt a Cornelio
quodam lata ut hoīes q parricidii cauſa telo
accincti ſint gladio pſeq̄ntur A. Caſſio lon
gino lex lata eſt caſſia q̄ populus p tabellā
ſuffragia ferret .C. Mario .C. Flacco coſſ.
Alia ab eodem lata ut ille quē populus dā
naſſet cui ue impium abrogaſſet in ſenatu
non eſſet . Fabia lex a Fabio lata aq̄ ad/
iecta pena eſt illis qui deducunt & ſectā/
tur candidatos in comitia. Frumentaria
lex a Sēpronio Gracco lata eſt q̄ frumētū
e publico deſtribueretur Po. Ro. Lege falci
dia a falcidio lata cauetur ne plus dodrāte

te legaꝛ̃ liceret ꝓpterea quod multi heredi-
tatem recuſabant .Flauius legem tulit de-
plagiariis Cum qui dolo ſeruum aut pe-
cus a . domino & filium a patre ſubtrait.

Gabinus legẽ tulit qua bellum Gn.Pō
peio magno cōtra pyratas datum eſt cōtra
C.Trebelli Tr.pl.interceſſionem. Iunius
Siluius coſſ.cum Q.cecilio metello legẽ tu
lit bello cimbrico quod diu praue & infeli
citer geſtum eſt propter diminuta militie
ſtipẽdia.iulia lege puniuntur adulteri idẽ
Iulius Cæſar legem tulit de peculatu ĩ eos
ꝗ rẽp.uel ſacram furati ſunt uel furātibus
auxiliati ſint uel furta ſcientes ſuſceperunt

Cũ adoleſcẽtes ĩ contractibus circumue
niri ſolerẽt. Q .lectorius penã de pretori-
bus adiecit. P.Licinius Craſſus orator &
Q.Mutius Sceuola pont.max legẽ tulerĩt
de regundis ciuibus ut ĩ ſue qſqꝫ ius ciuita
tis redigeretur . Cum multi Itali cupidita
te ciuitatis Ro. tenerentur L. Manilis le
gẽ tulit ut quãdo rẽs a nobilibus aduerſe ge
ſte fuerant illi ad magiſtratus gerendos
admitterentur quorum maiores in Roma-
na republica Magiſtratum on exercuiſ-
ſent huiuſmodi autem noui appellantur.

Otho. Tr. pl. legẽ tulit neqꝫ cũ ordĩe eq. in ſpectaculis ſederet niſi ſextertia q̃dragĩta poſſideret qđ ſi cõtigeret quiſqꝫ ẽet ſiue ĩgenuus ſiue libertus ĩter eqtes ſpectarꝭ liceret ĩ gradu. xiiii. M. oppius legẽ tulit ne ſupfluo ornatu mulieres romãe utarenť. neue pilentis ideſt redis pẽſilibus uterẽť neue plus uncia ĩ auribus appẽderẽt Q. Ortẽſius legẽ tulit ut eo iure quo populus ſtatuiſſe & oẽs qrites tenerentur. C. Ponpeius Strabo lata lege ueteribus incolis trãſpadãis. ius Latii dedit quod cetere colonie latĩe habebãt ut petendi magiſtratuſ & ciuitatiſ ro ius adipiſcerenť. Gn. Põpeius magnus legem tulit ut queſtor ſuffragio populi ex hiis q cõſules fuerãt crearet̃ idem põpeius legem tulit q̃ aſprima pena parricidas afficit. Si qs parentis filii fata preparauerit clam & palã Inſutus culeo cũ cane & gallo gallĩaceo: & uipa: & ſimia in mare aut in flumen ꝓiceretur. Lege Papia ꝓhibentur perigrini uti urbe ro. M. Plocius Sil. Tr. pl. Cn. Põpeio Strabõe & L. portio: Catõe coſſ. legem tulit ut ſigule tribus qnos denos ex eo nũero

ſuffragio crearent qui eo anno iudicarēt L. Roſcius otho. cos. Legem tulit ut in theatro eqtibus. ro. hordies. xxiiii. ſpectādi grã darent̃. Satyra lex ē que uno rogatu multa & uaria conprehendit P. Scatius legē tulit q̃ puerorum cōcubitores graui ſupplicio afficiūtur. Lege tutelari cauetur nequis tutos p ſimilationē. pupillū fraudet. Q. Varius Tr. pl. legē tulit ut quereret̃ de his quoꝝ ope cōſilione ſocii po. ro. arma ſumpſiſſent

Voconius legē tulit nequis cēſus hoc ē pecūioſus heredē unicā reliqueret filiā erat āt cēſus ille q. C. milia ī ꝓfeſſione detuliſſet. Valerius publicola legē tulit ut nulli magiſtratui liceret corpus romāi ciuis īdicta cā cōdēpnar̃ liceretq; dāpnatis ad populū ꝓuocar̃. Hec habui. M. pathagathe q̇ de magiſtratibus & ſacerdotiis & legibus cōpendioſe ſcriberē ut ex eo compēdio aliq̃ ad noſtros utillitas pueīat & ita depīxiſſe opinor. ut ante oculos uelut in tabella poſuerī. Scribant alii diffuſius Pōponio ſatis ē placere ſuis Vale.

Finis Laus Deo.

Reuerendiſſimo domino domino Iohãni
tituli ſanctorum Nerei & Archilei preſ/
bitero Cardinali Nouarienſi. Iohẽs Aloi
ſius Tuſcanus aduocatus conſiſtoralis.
Latina & terſa Suetonii tranquilli in depin
gendis duodecim Cæſarum moribus . elo
cutio omẽs homines delectat me uero plu
rimum. Et cum tantum opuſculum illud ex
eis reliquiis haberemus . hominẽ tã doctum
aptumq; ad ſcribendum de pluribus nõ po/
tuiſſe non ſcribere credimus & ea uel cum
edifitiorum ruinis colapſa eſſe uel incendio
abſumpta. uel Ghotorum Vandalorũ aliorũ
ue Barbarorum nefandis manibus uiolata
periiſſe. quid reliquũ eſt dolemus . Eo ue/
hementius huic rei fidem adhibemus ꝙ nuꝑ
in manus noſtra Grammatice & Rethori/
ce ſcriptores qui fuerint quando Rome ui/
guerint libellus eiuſdem Suetonii deuenit.
Gauiſus ſum quãtum decuit & letatus eoq;
primũ animi mei rador conuolauit ut & hũc
libellũ ſic ut & cetera mea tue reuerẽdiſſime
d. que ꝑ uirtutes ad tã celſum apicẽ ꝓuecta
ẽ dedicarẽ ut ĩ hoc tibi debeãt plurimi ꝙ. ſ.
de Gramaticis & rethoribus tam fidũ teſti
moniũ aupicio noĩs tui in lucẽ ꝓdiderit feli.

g Rammatica olim Rome ne in uſu qui
dem nedum in honore ullo erat ru
di ac bellicoſa etiam tum ciuitate .
nec tum magniopere liberalibus diſci
plinis uacante. Initium quoq; eius mediocre
extitit . Siquidem ãtiquiſſimi doctorũ q̨dé
& poete & oratores ſemigreci erant. Liuium
& Ennium dico quoſ utraq; lingua domi fo
riſq; docuiſſe ad notum eſt. nihil amplius
q̃ greco interpetrabantur . Ac ſiquid latine
ipſi conpoſſuiſſét latine plegebãt Nã q̨d nõ
nulli tradũt duos libros de literis ſilabiſq; Ité
de metris ab eodem Ennio Editos iure argu
it.L. cotta non poete ſed poſterioris Ennii
eſſe cuius etiam de augurandi diſciplina uo
lumina feruntur.

Primus igitur quãtum opinamur ſtudium
grammatice intulit Crates aulotes Ariſtartii
equalis qui miſſus ad ſenatum ab Attalo re
ge iter ſecundum ac tercium punicum bellũ
ſub ipſa Ennii mortem cum regione pro
lapſus in cloace foramen crus fregiſſet . per
omne legationis ſimul & ualitudinis tempus
plurimas Acroaſis deinde fecit . aſſidueq;

diſſeruit ac noſtris exemplo fuit ad imitan/ dum. Hactenus tamen ſunt imitati ut car/ mina parum ad hec diuulgata uel defũctoꝝ amicorum uel ſi quorum animos probaſſẽt diligentius retractarent ac legendo cõmen/ tandoqꝫ etiam ceteris nota facerent ut .C. octauius lampadio nenii punicum bellum quod unico uolumine & continenti ſcriptur̃ expoſitum diuiſit in ſeptem libros ut poſtea Q. Varguteius annales Ennii quo certis die/ bus in magna frequentia pronunciabat ut Lelius Archelaus Vertius .Q .Philoconius Lucilii Satyras familiaris ſui quas legiſſet apud Archelaum . Pompeius Ianeus apud Philoconium. Valerius Cato predictam in ſtruxerunt auxeruntqꝫ ab omni parte gram/ maticam . Lelius Lauinius gener .Q. Aelii Seruius Clodius uterqꝫ eques Romanus . multi ac uarii & in doctrina & in rep. uſus

l Aelius cogniomine duplici fuit nam & Precõius ꝙ pr̃ eius preconiũ fecerat uo cebatur & iſtilo ꝙ orationes nobiliſſĩo cuiqꝫ ſcribere ſolebat . tantus optimatum fauor ut. M. metellũ numidicũ ĩ exiliũ comitatus ſit Seruius cũ librum ſoceri nondun editum

fraude intercepiſſet & ob hoc repudiatus pudore ac tedio ſeceſſiſſet ab urbe in podagre morbum incidit. Cuius impatiēs ueneno ſibi perunxit pedes & enecuit ita ut pte ea corporis q̄ſi premortui uixerit. poſt hoc magis ac magis gratia ac cura artis increuit. ut ne clariſſimi quidē uiri abſtinuerint quo minus & ipſi aliquid de ea ſcriberēt. Vtq; tēporibus quibuſdam ſuper. xx. celebres ſcole fuiſſe ī urbe tradant' pretia gramaticoꝝ tāta mercedeſq; tā magne ut conſtet luctatiū daphnidē quē leneus meliſus per cauillationē nominis panoſgarema dicit ducētis milibus nūmis a. Q. catullo aptū ac breui māumiſſum. L. apuleium abefitio caluinio eqti Ro. prediuite q̄drigenis ānis cōductum multos edocuiſſe. Nā ī prouītias quoq; gramatica penetrauerat. ac nonnulli de notiſſimis doctoribus pegre docuerunt maxime in gallia togata interquos octauius teucer & ſiſcennius iacchius ethopius cares hic qdem ad ultimā etatem & quom iam nō greſſu mō deficeret ed uiſu.

a ppellatio gramaticoꝝ greca cōſuetudīe īualuit ſed nitio literati uocabāt'. Corneliuſq; nepos ī libello quo diſtiguit lr̄atum

ab erudito litteratos quidem uolgo appel/
lari ait eos qui aliquid diligenter & acute ſci
enterq; poſſint.aut dicere aut ſcribere. Ce/
terum proprie ſic appellat poetarum īterpre/
tes quia græcis gramatici nominentur eoſdē
litteratos uocitatos . Meſſala Coruinus in
quadā epiſtola nō eſſe ſibi dicēs rē cū furio
bibaculo.nec cū tigida quidem aut littratorē
Catone ſignificat enim haud dubie Valeriū
Catonē poetā ſimul gramaticūq; notiſſimū
Sunt q lr̄atum a lr̄atore diſtinguāt ut græci
grāmaticū & gramatiſtā & illū qdē abſolu
te hunc mediocriter doctum exiſtimēt quorum
opinionem orbilius etiā exemplis cōfirmat
Nā apud maiores ait cum familia ditius ue
nalis producerent ne non temere quē lr̄atū i
tutulos ſed litteratorē īſcribi ſolitum ēe q̄ſi
nō perfectum litteris imbutū. Veteres gram
matici rethoricam dicebant ac multorum de
utraq; arte comentarii feruntur ſcd̄m quam
conſuetudinem poſteriorem quoq; exiſtimo
quēquē iā tā diſcretis profeſſiōibus nullo mi
nus uel retinuiſſe uel inſtituiſſe & ipſis q̄dā
genera inſtitutiōum ad eloquētiā preparādā
ut problemata. perifraſis elocutiones. ethi/
mologias atq; alias hoc genus ne ſicci oīno

atq; aridi pueri rethoribus traderentur : que quidem omitti iam uideo deſidia quorundã & infantia nõ enim faſtidio putem. Me qdé adoleſcentulo repeto quendam principem rome alternis diebus declamare. alternis diſputare. nõnullis mane uero diſſerere. poſt meridiem pulpito declarare ſolitum. Audiebam etiã memoria patrum quoſdã e gramaticis ſtanti ludo tranſiſſe in forum atq; in numerꝝ preſtantiſſimorum patronorũ receptos clari profeſſores & de quibus prodi poſſit aliquid dum taxat a nobis fere hi fuerunt.

Sæuius Nicanor.

s Aeuius Nicanor primus ad famam dignationemq; peruenit. ferturq; preter comentarios quorum tum pars maxĩa intercepta dicitur ſatiram quoq; in qua libertinum ſe ac duplici cogniomine eſſe hoc indicat. Sæuius Nicanor Marci libertus. negabit Sæuius poſthumius idem. At. M. docebit ſunt qui tradãt ob infantiã quandã eum in Sardiniã ſeceſſiſſe. ibiq; diem obiiſſe.

Aurelius Opilius.

a Vrelius Opilius Epicurei cuiuſdam libertus phĩam prĩo deĩde rethoricam nouiſſime gramaticam docuit. dimiſſa autẽ

ſcola Rutilium ruffum dãnatum in Aſiam ſequutus ibidē ſmyrne ſimulq; cõpoſuit uarie eruditionis aliquot uolumīa ex quibus nouem unius corpis q̄a ſcriptores ac poetas ſub clientella muſarum iudicaret non abſurde & ſcripſiſſe. & feciſſe. ait & numero duarū & appellatione ī pleriſq; huius cognomē indicibus & titulis p̄ unā lr̄am ſcriptū aīaduerto ue℞ ipſe id per duas effert. ī peraſcichi de libellis qui inſcribūt̄ pinax

M. Antonius Gnipho.

a Ntonius gnipho in genuis in gallia natus. ſed expoſitus a nutritore ſuo manumiſſus inſtitutuſq; alexãdriæ quidē ut aliqui tradūt. ī cõtubernio Dionyſii Scithobrachionis. q̄d equidē nõ temere crediderim quom temporis ratio uix congruat. fuiſſe dicitur ingenii magni. memoriæ ſingularis nec minus græce q̄ latine doctus. preterea comi faciliq; natura nec unquā d̄ mercedibus pactus eoq; plura ex liberalitate diſcentium conſequutus. docuit prio indiuidi iulii domo pueri adhuc deinde in ſua priuata. docuit autē & Rhetoricā ita ut quottidie precepta eloquētiæ traderet. Declamare uero mūdis, ſcholā eius claros

quoq; uiros frequẽtaſſe aiunt. In his. M. Ciceronem & cum pretura fungeret ſcripſit multa q̄uis ānum ætatis qnogeſimũ nõ exceſſerit & ſi athenis philologus duo tāti uolumīa de latino ſermone reliquiſſe eum tradat nā cetera ſcripta diſcipulo℞ eius nõ ipſius impenſius in quibus & ſuũ alicubi reperiri nomen. ut hic.

M. Pompilius.

p Ompilius Andronicus natione ſyrus ſtudio epicurie ſecte deſedeoſior ī ꝓfeſſione græca habebatur minuſq; idoneus ad tuendā ſcholā. Itaq; quom ſe ī urbe nõ ſolũ antro gniphoni ſed ceteris eius deteriorībus poſtponi uideret cumā trāſiit. Ibiq; in otio uixit & multa cõpoſiti. Ve℞ adeo ī ops atq; egens ut coactus ſit precipuũ illud opuſculum ānalium elẽcorum ſexdecī millibus nũmũ cuidam uẽdere quos libros orbilis ſuppreſſus redimiſſe ſe dicit. uolgatoſq; curaſſe nomine auctoris.

Orbilius.

h Orbilius pupilius beneuẽtanus morte parentum una atq; eadẽ die inimico℞ dolo īter ẽptorũ deſtitutus Prīo aper/

turã migrãtibus fecit, deinde in macedoni corniculo. mox equo ĩduit fũctuſq; militia ſtudia repetit que iã a puero nõ leuiter atti gerat ac profeſſus diu in patriam qnquage ſimo demũ ãno cõſule Cicerone trãſiit do cuitq; maiorẽ fama q̃ emolumẽto. nãq; iã p ſenex paupem ſe & habitare ſub tegulis quodam ſcripto fatetur librũ etiã cui ẽ titu lus pialogus edidit continentẽ querelas de ĩiuriis quas profeſſores negligenter ab am bitione parentũ acciperent fuit aũt nature acerbe non modo ĩ anthiſophiſtas quos oĩ ſermone lacerauit. ſed etiã ĩ diſcipulos Sed ut Horatius ſignificat plagoſũ eum appel lãs & Domitius Marſus ſcribẽs ſi quos or bilius ferula ſcuticaq; cecidit. Ac ne prĩci pũ quidẽ uirorum ĩ ſectatione abſtinuit. ſi quidẽ ignotos adhuc cũ iudicio frequenti teſtimoniũ diceret. Interrogatus a Varro ne diuerſe ptaris aduocato quid nam age ret & quo artificio uteretur gibberoſos ſe de ſole. in umbram tranſferre. Reſpon dit. q murena gibber erat. Vixit prope ad induced ceteſimũ etatis annũ amiſſa iam pridem memoria ut uerſus Cibaculi docet. Orbi lius ubi nam eſt litterarum obliuio. Statua

eius beneuenti oſtenditur in capitolio ad ſiniſtrum latus marmoreo habitu ſedentis & palleati. appoſitis duobus ſcriniis reliqt exéplũ orbiliũ & ipſũ gramaticũ ꝓfeſſoré

Atheius .

a Theius Philologus libertinus athéis natus hunc capito atteius natũ iuris conſ. Inter gramaticos rethoré. Inter rethores gramaticũ fuiſſe ait. De eodé Aſinius Pollio in libro quo Saluſtii ſcripta reprehédit ut nimia priſcoꝝ uerboꝝ affectatione oblita ita tradit. In eam ré ei adiutoriũ fecit maxie. Quidã Atteius pretextatus nobilis gramaticus latinus declamãtum deinđ auditor atq; preceptor ad ſũmam philologus ab ſemet nomiatus ipſe ad Leliũ ſcripſit ſe in græcis lr̃is magnum ꝓceſſum habere. & ilatinis nõnullũ. Audiſſe Antõiũ gniphonem eiuſq; hermã poſtea docuiſſe. pre cepiſſe autem multis & claris iuuenibus i qbus Appio quoq; &. pulchro claudiis fratribus. Quoꝝ etiã comes in ꝓuícia fuerit. Philologi appellationem aſſũpſiſſe uidetur qa ſicut Eratoſthenes qui primus hoc cognomen ſibi uendicauit multiplici uariaq; doctrĩa céſebat̃ qđ ſane ex cométariis eius

apparet. quanquam paucissimi extent de quorum tamen copia ſeu altera ad eundem hermam epiſtola ſignificat.hilen noſtrã aliis memento conmendare quam omnis generis coegimus uti ſcis.v.ccc. in libro coluit po/ ſtea familiariſſie.C.Saluſtium & cũ defunc to aſinium pollionem quos hiſtorias conpo/ nere aggreſſos. Alterum breuia rerum ro manarum .ex quibus quas uellet eligeret inſtruxit. Alterum preceptis de ratione di/ cendi. quo magis miror aſinium pollionem credidiſſe antiqua uerba & figuras ſolitum eſſe colligẽr Saluſtium.cum ſibi ſciat nil ali ud ſuadere quam ut noto.celeri. & proprio ſermone utatur. interq; maxime obſcurita tem Saluſtii.& audaciam in tranſlatiõibus.

Valerius Cato

v Alerius Cato ut nonnulli tradiderunt burſeni cuiuſdam libertus ex gallia.ip ſe libello cui eſt titulus indigniatio ingenuũ ſe natum ait & pupillũ relictum.eoq; facili us licentia ſillani temporis exutum patrimo nio. Docuit multos & nobiles uiſuſq; eſt p idoneus preceptor maxime ad poeticam ten dentibus ut quidem apparere uel hiis uer ſiculis poteſt.

Cato grā̄maticus latina ſyren
Qui ſolus legit. ac facit poetas
Inſcripſit preter grammaticos libellos etiam
Pœmata exquibus precipue probantur
lidia & diana. lidie ticida meminit.

Lidia doctorum maxima cura liber
Diane cinna
Secula permaneat noſtri doctrina Catonis
Vixit ad extremā ſenectā ſed in ſummā pau
periem et poene inopiā abditus modico gur/
guſtio poſtq̄ Tuſculana uilla creditoribus
ceſſerat ut auctor eſt bibaculus
Si quis forte mei domū catonis
Depictas nimio aſſylas et illos
Cuſtodes uidet ortulos priapi
Miratur quibus ille diſciplinis
Tātam ſit ſapientiam aſſecutus
Quam tres calculus et ſelibra farris
Racemi duo. regule ſub una
Ad ſummi prope nutriant ſenectam
Et idem rurſus.
Catonis modo galle thuſculanum
Tota creditor urbe uenditabat
mirati ſumus unicum magiſtrum
Summum grammaticum. optimum poetā

O mnes ſoluere poſſe queſtiones
V num difficile expedire nomen
E n cor zenodoti enecur cratetis.

Cornelius.

c Ornelius epitadus .L. Cornelii ſille dictatoris libertus calatorq; ſacerdotio augurali filioq; eius fauſto gratiſſimus fuit quare nūq̄ non utriuſq; ſe libertum dicebat Edidit librum autē quē ſilla nouiſſimū de rebus ſuis nup factū reliquerat ipſe ſuppleuit

L. Taberius.

t Aberius hieraſuomene emptus heros empturus deacataſta & propter lr̄arū ſtudium manumiſſus docuit īter ceteros brutum & caſſium . Sunt qui tradant tanta eū honeſtate preditū ut tēporibus ſillanus pro ſcriptorum libros gratis & ſine mercede ulla ui diſciplina receperit .

Curtius: Nitia.

c Vrtius Nitia heſit Gn. Pōpeio &. M. mēmio ſed cū codicillo memii ad Pompeii uxorem de ſtupro retuliſſet proditus ab ea Pōpeiū offēdit domoq; ei interdictū ē

fuit &. M. cicerõis familiaris ĩ cuius epiſtola ad Dolobellã hec de eo legimus. Nihil rome geritur. quod te preſente ſcire cures niſi forte ſcire uis me ĩter Nitiam noſtrum & Nidiũ iudicem eſſe profert alter opinor duobus uerſiculis experſum alter Ariſtarchus hoc obelin. Ego tamq̃ criticus antiquos iudicaturus ſum. Vtrum ſi Io: Item ad Atticum denitias Q đ ſcribis ſi ita me habuero ut eius humanitate frui poſſim in primis uellẽ mecum illum habere. ſed mihi ſollicitudo & receſſus prouintia eſt preterea noſti internitie noſtri imbecilitatem. molliciam. coſuetudinem comitus. Cur ego illi moleſtus eſſe poſſem. Voluntas tamen eius mihi grata eſt huius de Lucilio libros etiã ſatyra cõprobat.

Lænius.

LAenius Pompeii magni libertus &pene omnium expeditionum & comes defuncto eo aliiſque eius ſchola ſe ſuſtentauit docuitq; in carinis & telluris ede in aqua regione pompeiorũ domus fuerat ac tanto amore ergã patroni memoriam extitit ut Saluſtium hiſtoricũ ꝙ eũ oris improbi animo uerecundo ſubſcripſiſſet acerbiſſime ſatyra lacerauerit. Laſtaurum &

curchonem & nebulonē popinonēq; apellās & uita ſcriptiſq; monſtruoſum. preterea priſcorum Catoniſq; uerborū meruditiſſimū furem. Traditur autem puer adhuc cathe/nis ſubreptus refugiſſe in patriam. precep/tiſq; liberalibus diſciplinis preciū domio ſuo retulliſſe. Verum ob ingenium atq; doctrinā manumiſſus.

Cecilius.

c Ecilius Epirota Tuſculi natus libertus attici ſati equitis romani ad quem ſūt Ciceronis epiſtole quom filiam patroni nup/tam. M. Agrippe doceret ſuſpectus in ea & ob hoc remotus ad Cornelium Gallum ſe contulit. Vixitq; una familiariſſime. quod ipſi Gallo īter grauiſſima crimia ab auguſto obicitur. poſt deinde dominationem mor/temq; galli ſcholam aperuit. ſed ut paucis & tanium adoleſcentibus preciperet. pre/textato nemini niſi ſi cuius parenti hoc offi tium negare non poſſet. primus dicitur. latine ex tempore primuſq; Virgiliū & alios poetas nouos perlegere cepiſſe quod etiam Domitii Marſi uerſiculus indicati.

Epirota tenellorum nutricula uatum

Verrius Flaccus :

v Errius flaccus libertus docendi genere maxime claruit. nanq; ad exercitandū diſcentium ingenia; equales inter ſe cōmittere ſolebat propoſita non ſolum materia quā ſcriberent. ſed & premio quod uictor aufferret. id erat liberalis : antiquus: pulcher ac rarior. quare ab auguſto quoq; nepotibus eius preceptor electus tranſiit in pallatium cum tota ſchola. Verū ut neq; amplius poſt ac diſcipulum acciperet. docuitq; in atrio Catiliane domus que pars pallatii tunc erat. & ſextercia centena in annum accepit. deceſſit etatis exacte ſub Tiberio. Statuam habet preneſte in ſuperiore fori parte contra Hemiciclum in quo faſtos a ſe ordinatos & marmoreo pariete inciſos publicaret.

Craſſitius.

c Raſſitius genere Sarentinus ordinis libertini cognomine paſciles mox pāſam ſe ſonās nominauit. hic initio circa Scenam uerſatus eſt dum minographis adiuuat deinde in pergula docuit donec comentario Smirne edito adeo inclaruit ut hec de eo ſcriberentur.

Vni craſſitio ſe credere ſmyrna probauit

Deſinite indocti coniugio hoc petere.
Soli Craſſitio ſe dixit nubere uelle
Intima cui ſoli nota ſua extiterint.
Sed cum edoceret iam multos & nobiles ĩ
his Iulium Antonium trium uiri filium ut
Verrio quoq; flacco compararet & dimiſſa
repente ſchola tranſiit ſexti ſectam.

Scribonius.

s Cribonius aphrodiſius orbilii ſeruus
atq; diſcipulus. mox a ſcribonia uxo
ris filia que prior Auguſti uxor fuerat re
demptus & manumiſſus docuit quo Verri
us tempore cuius etiã libros de orthogra/
phia reſcripſit non ſine inſectatione ſtudio
rum morumq; eius.

.M.Iulius Phryginus.

i Vlius Phryginus auguſti libertus na
tione hiſpanus nonnuli alexandrinũ
putant & a Cæſare romam aduectum Ale/
xãdria capta ſtudioſe & auide imitatus eſt
Cornelium Alexandrum gramaticum Gre
cum. quem propter antiquitatis noticiam
polybiſtorem multi quidam hiſtoriam uo
cabãt. profuit palatine bibliotice. nec ſecus

plurimos docuit fuitq; familiariſſimus. Ouidio poete & Clodio licinio conſulari hiſtorico qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit. & liberalitati ſua quo ad uixit ſuſtentatur. huius libertus fuit Iulius modeſtus in ſtudiis atq; doctrina ueſtigia patroni ſequutus.

C. Meliſſius.

m Eliſſius ſpoletinus Ingenuus. ſed ob diſcordiam parentum expoſitus curie & ob induſtriā educatoris ſui altiora ſtudia percepit. ac Mecenati ꝑ gramatico muneri datus eſt cui cum ſe gratū et acceptum in modū amici uideret quanq̄ aſſerēte matre permanſit. tamen ī ſtatu ſeruitutis. preſentéq; cōdicionem uere origini anteposuit. quare cito manumiſſus ꝙ elegātē curam ordinandarū bibliothecarū ī octauis porticu ſuſcepit atq; ut ipſe tradit ſexageſimum etatis annū agens libellus ineptiarū qui nūc iocorum ſcribuntur īſtituit abſoluitq; centū & quinquaginta quibus & aīos diuerſi operis poſtea addidit. fecit & nouū genus togatoꝝ īſcripſitq; trabeatas.

Pomponius

p Omponius Marcellus ſermõis latini
exactor modeſtiſſimus in aduocatio
ne quadam nam interdũ & cauſas agebat
ſolœciſmum ab aduerſario factũ uſq; adeo
arguere ꝑſeuerauit. ꝙ caſſius ſeuerus inter
pellatis iditibus dilationem petiit ut litiga
tor ſuus aliũ gramaticũ adhiberet. quãdo
nõ putat is cum aduerſario de iure ſed ſibi
de ſolœciſmo controuerſiã futurã. hic idẽ
cũ ex horatione Tiberiũ reprehẽdiſſet affir
mante Atteio catone & eſſe illud latinũ &
ſi non eſſet futurũ certe. Iã inde mentitur
ĩquit Capito. Tu enim Cæſar auctoritatẽ
dare potes hominibus. uerba non potes.
pugilẽ olim fuiſſe aſinius gallus hoc ĩ eum
epigramate oſtendit.

Qui caput ad leuam didicit.
Gloſſemata nobis precepit
Os nullum uel potius pugilis.

Q. Rhennius Palemon.

r Henius Palemon Vincentinus mili-
taris uerna. primo ut ferũt textrinũ
deinde herilẽ filiũ dũ comitatur in ſcholã
litteras didicit. poſtea manumiſſus docuit
Romæ. & prĩcipẽ locum inter grãmaticos
tenuit quanq̃ ĩfamis omnibus uitiis palãq;

& Tiberio mox & Claudio predicantibus nemini minus inſtitutiõem pueroꝝ uel iuuenũ cõmittendã. ſed capiebat hoĩes tamẽ memoria reꝝ tum facilitate ſermonis. nec non etiã pœmata faciebat ex tẽpore. Scripſit uero ex uariis nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tãta ut. M. Varronẽ porcũ appellaret. ſecũ & natas & morituras lr̃as iactaret. Nomen ſuũ in bucolicis nõ temer̃ poſitũ ſed preſagẽte Virgilio fore quãdoq; omniũ poetaꝝ ac poematum palemonẽ iudicẽ Gloriabat̃ etiã latrones quõdã ſibi ꝑpter noĩs celebritatem parciſſe luxurie ita ĩdulſit ut ſepius ĩ die lauaret̃. nec ſufficeret ſũptibus quanq̃ ex ſchola quadragena annua caperet. ac non multo minus ex re familiari cuius diligentiſſimus erat cum & officinas inde carnium: ueſtium exerceret & agros adeo coleret ut uitem manu eius ĩſtitutam ſatis conſtet &. xxxv. uaſa edidiſſe ſed maxime flagrabat libidinibus in mulieres uſq; ad infamiã oris. dictoq; nõ facto noattũ ferunt cuiuſdã qui cũ in turba oſculum ſibi ingerentem quãq̃ effugiens deuitare non poſſet. Vis tu inquit magiſter quotiẽs feſtinantẽ aliquẽ uides abligurire:

M. Valerius probus.

v Alerius probus Berytius diu cẽtu-
riatum petiit donec tedio ad ſtudia
ſe cõtulit. legerãt in ꝓuincia quoſdã ue-
teres libellos apud grãmatiſten durãte ad
huc ibi antiquorũ memoria nec dũ omni
no abolita. Sic cũ Romæ hos diligẽtius
repetere. atq; alios deiceps cognoſcere cu
peret q̃uis ſe cõtemni magiſq; opprobrio
legẽtibus q̃ glorie & fructui eſſe aĩaduer-
teret nihilominus in propoſito manſit.
multaq; exemplaria contracta emendare
ac diſtinguere & adnotare curauit. Sed
huic nec ulli preterea Grãmaticus parti
deditus. hic non tam diſcipulos q̃ ſecta-
tores aliquot habuit nunq̃ enim ita docu
it ut magiſtri perſonam ſuſtineret. Vnũ
& alterum uel cum plurimos tres & qua
tuor poſt meridianas horas admittere ſo
lebat. Cubanſq; inter longos ac Folgares
ſermones legere quedam idq; per raro
minus pauca & exigua de quibuſdam

minutis queſtiunculis edidit. Reliqui autem non mediocrem ſyluam obſeruationem ſermonis antiqui.

DEO GRATIAS.

Finis . Laus Deo .

Hetorica quoqꝫ apud nos pe
rinde atqꝫ grāmatica fere re-
cepta eſt paulo & difficilius
quippe quā conſtet nōnūq̄
etiā ꝓhibitam exercere qđ ne cui dubiū
ſit uetus Itē cenſoriū edictū ſubiciā Fan
nio. Strabone. M. Valerio Meſſalla Cōſ.
M. Pōponius pretor Se. Cōſ. ꝙ uerba fac
ta ſunt de philoſophis & rethoribus. S.
Cōſ. de ea re ita cenſuerūt ut. M. Pom.
pretor aīaduerteret curaretqꝫ ut ſi ei reip
fideqꝫ ſua uideret uti Romæ ne eſſent
De hiiſdē īterrupto tēpe. Gn. Domitius
enobarbus. L. Licinius craſſus cēſores ita
edixerūt renūtiatū ē nobis eſſe hoīes q
nouum genus diſcipline inſtituerūt ad
quos iuuētus in ludos cōueniat . eos ſibi
nomen īpoſuiſſe latīos rhethoras. Ibi ho

mines adoleſcētulos dies totos deſidere: Maiores noſtri que liberos ſuos diſcere. & quos in ludos itare uellent inſtituerūt hec noua preter cōſuetudinē ac morem fiunt neq; placant recta uidēt. Quapropter & his qui eos ludos habent & his q euenire conſueuerūt. uī faciēdum. ut oſtendamus noſtrā ſententiā nobis non placere. Paulatius & ipſa utilis honeſtaq; apperuit multiq; eā a preſidii cā & glorie appetiuerūt Cicero ad preturā uſq; græce declamauit latīe uero ſenior quoq; & qdē cū cos. Hirtio & pauſa quos diſcipulos & grandis pretextatos uocabat. Gn. Pōpeium qdā hiſtorici tradiderūt ſub ipſum ciuile bellum quo facilius. C. curiōi prōptiſſio īueni cām Cæſaris defēdenti cōtradiceret repetiſſe declamādi cōſuetudinē. M. Antoniū. Itē Auguſtū nemutinaſi qdem bello omiſiſſe. Nero. Cæ. & prio īperii āno publice quoq; bis Antea declamauit. pleriq; āt oratoꝝ etiā declamationes ediderūt q̄re magno ſtudio ho

minibus iniecto magna etiam profeſſoꝝ
atqꝫ doctorum profluxit copia adeoqꝫ flo
ruit ut nonnulli ex infima fortuna in or
dinem ſenatorium atqꝫ ad ſummos ho/
nores proceſſerint. Sed ratio docendi nec
una omnibus nec ſingulis eadem ſemper
fuit quando uario mō quiſqꝫ diſcipulos
exercuerūt nam & dicta preclare per oēs
figuras ꝑ caſus & apologos aliter atqꝫ alr̄
exponere & narrationes tum breuiter &
preſſe. tū Latius & Vberius explicare cō
ſueuerant. Interdum grecoꝝ ſcripta con
uertere ac uiros illuſtres laudare uel uitu
perare quedam etiā ad uſum comunis
uite inſtituta: dum utilia: dū neceſſaria:
dum ꝑnitioſa & ſuꝑnacanea oſtēdere ſe/
pe fabulis fidē firmare & demere qđ ge.
Theſis & Anaſcenas græci uocant donec
ſēſū exoluerī. & ad cōtrouerſiā uētū eſt
ueteres controuerſio aut ex hiſtoriis tra/
hebantur ſicut ſane nōnulle uſqꝫ adhuc
aut ex ueritate ac re ſiq̄ forte recēs acci/
diſſet. Itaqꝫ locorum etiam appellationi/
bus additis proponi ſolebant & ſic cer/
te collecte editeqꝫ ſe habent ex quibus

non alienum fuerit unam & alterã exẽ-
pli cauſa ad uerbum referre. Eſtiuo tẽ-
pore adoleſcentes urbani cũ hoſtiam ue
niſſent littus Ingreſſi piſcatores trahẽtes
rethe adierunt & pepigerũt bolum quã-
ti emerent nũmos ſoluerunt diu expecta
uerũt dũ retia extraherẽtur aliquãdo ex
tractus piſcis nullus fuit ſed porta auri
obſuta tum emptores bolũ aureum ſuũ
aiunt piſcatores ſuũ. Venalicicũ Brũdu-
ſii gregem Venalium e naui educerent
formoſo & pretioſo puero. qđ portitores
uerebãt. Bullã & pretextam togã ĩpoſue
re facile fallaciam celarunt Romã uenit
recogniti ſunt petitur puer quod dnĩ uo
luntate fuerit liber in libertate Olĩ autẽ
eas appellationes græci ſintheſis uocabãt
Mox controuerſias qdem ſed aut uictas
aut iuditiales Illuſtres ꝓfeſſores & quo
rũ memoria aliqua extet non temere alii
reperiuntur quam dequibus tradam.

L. Plotius Gallus.

p Lotius Gallus de hoc Cicero ĩ epi/
ſtola ad. M. titumium ſic r̃fert eq
dem memoria teneo pueris nobis primũ
latine docere cœpiſſe. L. Plotium quendã
ad quem quom fieret cõcurſus ꝗ ſtudio/
ſiſſimus quiſq; apud eum exerceretur.
dolebam mihi non licere. Cõtinebar aũt
doctiſſimorum hoĩnum auctoritate qui
exiſtimabãt græcis exercitationibus ali
melius ingenia poſſe hunc eundẽ nã diu
tiſſime uixit. M. Celius in oratione quã
pro ſe de ui habuit ſignificabat dictas ſe
a cratino ac cãtori ſuo actionem ſub ira/
toq; noĩe hordear meum rethorem appel
lat. deridens ut inflatum ac leuem & ſor
didum.

L. Volcatius.

v Olcatius plutius fuiſſe dicitur atq;
etiam hoſtiarius uetere more in ca
tena fuiſſe donec ob ĩgenium ac ſtudiũ
litterarum manumiſſus accãuti patrono
ſubſcripſit deid̃ r̃thoricã ꝓfeſſus Gn. Põ
magnũ docuit p̃riſq; eius res geſtas nec
mĩus ipſius con pluribus libris expoſuit
prius õniũ libertio. ut cor. ne. opiat̃ ſcri.

hiſtoriam orſus non niſi ab honeſtiſſimo quoqꝫ ſcribi ſolitam. Ad id tempus epi/dius calumnia notatus lu. docēdi aperuit docuitqꝫ īter certos. M. Antonium & Augustum. Quibus condam. C. caunutius obiitientibus ſibi ꝙ in re pu. adminiſtrā da potiſſimū Conſucis Iſaurici ſectā ſe/queret Malle reſpondit Iſaurici ēe diſci pulum q̄ epidii calūniatoris hic epidius ortum ſe ab epidio nūtio predicabat quē ferunt olim principatum in fontem flu/minis ſarni pauloposſt cum cornibus exti tiſſe ac ſtatim non conpauiſſe In nume roqꝫ deorum habitum.

Sextus Clodius.

s Extus Clodius e ſicilia latīe ſimul græceqꝫ eloquentie ꝓfeſſor male o culatus. & dicas par oculorū in amicitia M. Antonii triumuiri extricte ſe aiebat. Eiuſdem uxorem fulniā cum altera buc ca inflatior erat acumen. Stili tentare dixit nec eo minus Imo uel magis ob/hoc Antonio gratus a quo mox conſule

Ingens & congiarium accepit ut in philip/
picis Cicero obiicit. Tibi & ioci cauſa ma/
giſtrum ſuffragio tuo. & cōpetitorum tuo
rum Rhetorem conceſſiſti ut in quē uellet
diceret falſum omnino hominē. ſed mate
ria facilis. & in tuos dicere. At quāta mer/
ces rhetori eſt data audite audite. p. C. &
cognoſcite reip. uulnera duo milia iugerū
campi Leoncini Sexto Clodio rhetori aſſi/
gnaſti & quidē immuni ut tanta mercede
nihil ſapere diſceres. C. Albutius

a Lbutius ſilus nouarienſis quom edi
litate in patria fūgeretur eum forte
Ius diceret ab his quos. ꝓnunciabat. pedi/
bus e tribunali detractus eſt. qđ indigne fe
rens ſtatī cōtendit ad portam & īde Romā
receptuſq; inplaci oratoris contubernium
cui declauiaturo mos erat prius aliquē qui
ante diceret excitare. ſuſcepit eas ꝑtes itaq;
ita impleuit ut plāco ſilentium imponent
nō audēti ī cōperationem ſe dimittere. ſed
ex eo clarus ꝓpria auditoria īſtituit. ſolitus
ꝓpoſita controuerſia ſedens in oꝑe & calo
re demū ꝓuectus conſurgere: ac perorarī:
declamare. aut gemere uario mō ſplēdide
atq; adornātis Tū ne uſq; quaq; ſcolaſticus

exiſtimaretur circūciſe ac ſordide & tātum modo triuialibus uerbis ægit & cauſas uer rarius dum ampliſſimam quanq̄ ſectatur. ne alium ī una locum que operādi. poſtea renunciauit foro parti pudore partim metu nā cū in lite q̄dam cētūuirali aduerſario quem ut īpetum erga parentem inceſſebat iuſiurādū quaſi per figurā ſic obtuliſſe. Iura per patris matriſq; cineres qui in conditi iacent & aliam hunc modum arripiente eo conditionem nec iudicibus aſpernantibus non ſine magna ſua īuidia negotium afflixit & rurſus in cognitione ſedis Mediolani apud. L. Piſonem ꝓcōſulem defendens reum cum cohiberētur lictores nimias laudantiū uoces ita excāduiſſe ut & deplorato Italie ſtatu quaſi iterū in formā prouintiæ redigeretur. M. inſuper brutum cuius ſtatua in conſpectu erat inuocaret. legum ac liberalitatis auctorem ac uindicē pœne pœnas luit. Iam aūt ſenior ob uitiū Vomice Nouariam rediit. conuocataq; plebe cauſis propter quas mori deſtīaſſet diu ac more contionationis redditis abſtinuit cibo.

LAVS DEO.

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

Modeſti de re militari magiſtratibus ur
bis & ſacerdotiis necnon & Suetoni de
grāmaticis liber impreſſus opa & impen
dio Bartholomei cremonenſis ac Bartho
lomei de carlo uercellenſis eius conſocii.
Venetiis die.xxvii.Madii.M.cccc.lxxiiii
Nicolao Marcello inclyto Venetorum
duce.

DEO GRATIAS.

47
BIBLIOTECA NACIONAL DE LISBOA
Inc 584
46

Modeſti de re militari magiſtratibus ur
bis & ſacerdotiis nec non & Suetonii de
grāmaticis liber impreſſus opa & impen
dio Bartholomei cremoneſis ac Bartho
lomei de carlo uercellenſis eius conſocii
Venetiis die .xxvii. Madii .M.cccc.lxxiii.
Nicolao Marcello inclyto Venetorum
duce.

DEO GRATIAS

LAVS DEO.

8609